

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี และเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาในบทนี้ เป็นการศึกษาค้นคว้าภาคเอกสาร เพื่อนำเสนอสถานภาพความรู้ที่เกี่ยวกับศาลาชนารักษ์ 1 จังหวัดเชียงใหม่ ทั้งในส่วนที่เกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของการจัดตั้ง และประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับเจ้าทิพวรรณ ณ เชียงตุง ซึ่งเกี่ยวข้องกับอาคารสถานที่ตั้งของศาลาชนารักษ์ 1 จังหวัดเชียงใหม่ตลอดจนแนวคิด ทฤษฎี เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ซึ่งประกอบด้วยหัวข้อดังต่อไปนี้

2.1 สถานะภาพความรู้ที่เกี่ยวกับศาลาชนารักษ์ 1 จังหวัดเชียงใหม่

2.1.1 บริบทของศาลาชนารักษ์ กรมชนารักษ์ กระทรวงการคลัง

2.1.2 คู่มเจ้าทิพวรรณ ณ เชียงตุง กับประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับเจ้าทิพวรรณ ณ เชียงตุง

2.2 แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา

2.2.1 แนวคิดในการสร้างองค์กรแห่งการเรียนรู้

2.2.2 แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการความรู้

2.3 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.3.1 เอกสารและหนังสือ

2.3.2 งานวิจัย

2.4 กรอบแนวคิดการศึกษา

ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

2.1 สถานะภาพความรู้ที่เกี่ยวกับศาลาชนารักษ์ 1 จังหวัดเชียงใหม่

2.1.1 บริบทของศาลาชนารักษ์ กรมชนารักษ์กระทรวงการคลัง

1) ประวัติความเป็นมาของกรมชนารักษ์

กรมชนารักษ์ได้รับการก่อตั้งขึ้นเมื่อวันที่ 23 พฤษภาคม พ.ศ. 2476 ตรงกับรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 7 โดยรวมกรมที่มีหน้าที่สำคัญๆ ไว้ 4 กรม คือ

กรมกษาปณ์สิทธิการ กรมพระคลังมหาสมบัติ กรมเงินตรา และกรมรักษาที่หลวงและกัลปนา ทั้งนี้ เป็นไปตามพระราชกฤษฎีกาจัดวางระเบียบกรมในกระทรวงการคลัง พ.ศ. 2476 ซึ่งแต่เดิมใช้ชื่อว่า กรมพระคลัง และต่อมาได้เปลี่ยนชื่อเป็น “กรมคลัง” เมื่อวันที่ 9 ธันวาคม พ.ศ. 2476 ตามพระราชกฤษฎีกาจัดวาง ระเบียบราชการ สำนักงานและกรมในกระทรวงการคลัง พ.ศ. 2495 จากนั้นได้มีพระราชบัญญัติปรับปรุง กระทรวง ทบวง กรม พ.ศ. 2495 จึงได้เปลี่ยนชื่อจาก กรมคลัง เป็น “กรมธนารักษ์” เมื่อวันที่ 12 มีนาคม พ.ศ. 2495 ตราบจนถึงปัจจุบัน สำหรับกรมต่างๆ ที่มารวมกันเป็นกรมธนารักษ์ ต่างมีภาระหน้าที่ความรับผิดชอบ ดังนี้

กรมกษาปณ์สิทธิการ เกิดขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2400 เนื่องจากพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 4 ทรงมีพระราชดำริที่จะจัดตั้ง โรงกษาปณ์ทำเหรียญแบบขึ้นตามลักษณะสากลนิยมใช้แทนเงินพดด้วง จึงมีพระราชกระแสรับสั่งให้คณะทูตไทยที่ส่งไปเจริญทางพระราชไมตรีกับประเทศอังกฤษจัดซื้อเครื่องทำเงินมาถวาย และได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สร้างโรงงานขึ้นในพระบรมมหาราชวัง โดยได้ติดตั้งเครื่องจักรเสร็จเรียบร้อยเมื่อต้นปี พ.ศ. 2403 พระราชทานนามว่า “โรงกระสาปณ์สิทธิการ” ต่อมาเปลี่ยนชื่อเป็น “กรมกระษาปณ์” “กองกษาปณ์” จนกระทั่งเป็น “สำนักกษาปณ์” ในปัจจุบัน

กรมพระคลังมหาสมบัติ เดิมมีชื่อว่า “กรมเก็บ” ขึ้นกับกระทรวงพระคลังมหาสมบัติ เป็นพระคลังแผ่นดินสำหรับรับจ่าย และรักษาพระราชทรัพย์ทั้งปวงในกรุงเทพมหานคร และเป็นต้นเรื่องรับส่งเงินแผ่นดินถึงพระคลังในหัวเมืองทั่วราชอาณาจักร ต่อมาจึงได้เปลี่ยนชื่อจากกรมเก็บเป็นกรมพระคลังมหาสมบัติเมื่อปี พ.ศ. 2455

กรมเงินตรา เกิดขึ้นโดยประกาศพระราชบัญญัติธนบัตร พ.ศ. 2445 โดยรัฐออกเงินกระดาษรูปตัวสัญญาใช้เงินตามกฎหมายเรียกว่า “ธนบัตร” โดยสัญญาจะจ่ายเงินให้แก่ผู้นำตัวมาขึ้นทันทีเจ้าพนักงานผู้ออกธนบัตรและผู้รับจ่าย เงินขึ้นธนบัตรให้เรียกว่า “กรมธนบัตร” ต่อมาในปี พ.ศ. 2452 กรมธนบัตร ได้โอนไปขึ้นกับกรมตำรวจและกรมสารบัญชี ซึ่งภายหลังได้ชื่อใหม่ว่า กรมบัญชีกลาง จนกระทั่งในปี พ.ศ. 2471 จึงได้เปลี่ยนชื่อจาก “กรมธนบัตร” เป็น “กรมเงินตรา” เมื่อมีพระราชกฤษฎีกาจัดวางระเบียบกรมในกระทรวงการคลัง พ.ศ. 2476 แล้ว กรมเงินตรา ได้ลดฐานะลงเป็นกองเงินตรา สังกัดกรมพระคลัง โดยมีหน้าที่เกี่ยวกับธนบัตรและเหรียญกษาปณ์ ต่อมา เมื่อได้จัดตั้งธนาคารแห่งประเทศไทยขึ้น เมื่อ พ.ศ. 2485 กิจการเกี่ยวกับธนบัตรจึงเป็นหน้าที่ของธนาคารแห่งประเทศไทย โดยหน้าที่ของกองเงินตราไปอยู่กับฝ่ายออกบัตรธนาคาร กรมเงินตรา จึงพ้นไปจากกรมธนารักษ์

กรมรักษาที่หลวงและกัลปนา มีอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับการจัดการเงินในพระองค์ของ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พระราชทรัพย์ของบรมวงศานุวงศ์ และดูแลที่ดิน ซึ่งมีผู้อุทิศให้วัด หรือ พระศาสนา ซึ่งเรียกว่า “ที่กัลปนา” แต่ปัจจุบันเป็นหน้าที่ของกรมการศาสนาเป็นผู้ดูแล

จากการปรับปรุง กระทรวง ทบวง กรม พ.ศ. 2545 ได้มีการโอนสำนักประเมินราคา ทรัพย์สิน กรมที่ดิน กระทรวงมหาดไทย มาสังกัด กรมธนารักษ์ ตั้งแต่วันที่ 3 ตุลาคม 2545⁹

ในปัจจุบัน กรมธนารักษ์มีภารกิจหน้าที่ในด้านต่างๆ ประกอบด้วย งานด้านที่ราชพัสดุ งานด้านการประเมินราคาอสังหาริมทรัพย์ งานด้านผลิตเหรียญกษาปณ์และของสิ่งจ้าง งานด้าน บริหารเงินตรา และงานด้านทรัพย์สินมีค่าของแผ่นดิน¹⁰

แต่เดิม กรมธนารักษ์ตั้งอยู่บริเวณ ถนนเขื่อนขันธ์วัณ ในพระบรมมหาราชวัง จวบจนกระทั่งในปี พ.ศ. 2503 จึงย้ายที่ทำการจากพระบรมมหาราชวัง มาอยู่ที่ถนนจักรพงษ์ แขวง ชนะสงคราม เขตพระนคร กรุงเทพฯ 10400 และในปี พ.ศ.2535 ได้ย้ายที่ทำการมาอยู่ในบริเวณ กระทรวงการคลัง ถนนพระราม 6 แขวงสามเสนใน เขตพญาไท กรุงเทพมหานคร 10400 กระทั่ง ปัจจุบัน นอกจากนี้ยังมีที่ทำการของหน่วยงานในสังกัดกรมธนารักษ์ (ไม่รวมสำนักงานธนารักษ์พื้นที่ ซึ่งตั้งอยู่ทุกจังหวัด 75 จังหวัด) มีที่ทำการอยู่ภายนอกกรม ดังนี้

1. สำนักกษาปณ์ 13/1 หมู่ 2 ถ.พหลโยธิน ต.คลองหนึ่ง อ.คลองหลวง จ.ปทุมธานี
2. สำนักบริหารเงินตราภายในบริเวณเดียวกับ โรงกษาปณ์ จ.ปทุมธานี
3. สำนักทรัพย์สินมีค่าของแผ่นดินอยู่ในบริเวณพระบรมมหาราชวัง ถนนหน้าพระลาน แขวงพระราชวัง เขตพระนคร กรุงเทพฯ
4. สำนักประเมินราคาทรัพย์สินมี 2 แห่ง คือ
  - อาคารบางกอกน้อย ถนนจรัลสนิทวงศ์ แขวงบางบำหรุ เขตบางกอกน้อย กรุงเทพฯ
  - อาคารตลิ่งชัน ถนนบรมราชชนนี แขวงจิมพลี เขตตลิ่งชัน กรุงเทพฯ¹¹

2) ความเป็นมาของการจัดแสดงทรัพย์สินมีค่าของแผ่นดิน

ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 ได้โปรดเกล้าฯ ให้ตั้ง “กรมเก็บ” ขึ้นในเขตพระบรมมหาราชวังเมื่อวันที่ 7 ตุลาคม พ.ศ. 2433 เพื่อดูแลและจัดเก็บทรัพย์สิน

⁹ พจณี พรหมโรจน์ “การปรับเปลี่ยนรูปแบบการจัดแสดงทรัพย์สินมีค่าของแผ่นดิน” ผลงานหมายเลข 1 ขอรับการ ประเมินตำแหน่งที่ปรึกษาด้านเหรียญกษาปณ์และทรัพย์สินมีค่า ไม่ปรากฏปีที่พิมพ์ หน้า 4 - 5

¹⁰ กรมธนารักษ์ *คู่มือติดต่อราชการกรมธนารักษ์ 2555* ไม่ปรากฏสถานที่พิมพ์ 2555 หน้า 8

¹¹ พจณี พรหมโรจน์ “การปรับเปลี่ยนรูปแบบการจัดแสดงทรัพย์สินมีค่าของแผ่นดิน” ผลงานหมายเลข 1 ขอรับการ ประเมินตำแหน่งที่ปรึกษาด้านเหรียญกษาปณ์และทรัพย์สินมีค่า ไม่ปรากฏปีที่พิมพ์ หน้า 5 - 6

ของแผ่นดิน ต่อมาในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 6 ได้เปลี่ยนชื่อเป็น “กรมพระคลังมหาสมบัติ” เมื่อปี พ.ศ. 2454 และภายหลังจากการเปลี่ยนแปลงระบอบการปกครอง เมื่อปี พ.ศ. 2475 ได้มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติจัดตั้งกระทรวงและกรม พ.ศ. 2476 โดยได้ยุบ กรมพระคลังมหาสมบัติเป็น “กองคลังกลาง” สังกัดกรมพระคลัง

ในปี พ.ศ. 2519 กรมธนารักษ์ได้จัดตั้ง “ศาลาเหรียญกษาปณ์ไทย” ขึ้นในเขต พระบรมมหาราชวัง จัดแสดงวิวัฒนาการเงินตราไทย ให้ประชาชนได้รับความรู้เกี่ยวกับเงินตราไทย ในยุคต่างๆ และเห็นถึงคุณค่าของเงินตราไทย ซึ่งประสบผลสำเร็จเป็นอย่างดี และได้ขยายส่วนการ จัดแสดงเพื่อจัดแสดงเครื่องราชอิสริยยศและเครื่องราชอิสริยาภรณ์ในเวลาต่อมา โดยเปลี่ยนชื่อจาก “ศาลาเหรียญกษาปณ์ไทย” เป็น “ศาลาเครื่องราชอิสริยยศ เครื่องราชอิสริยาภรณ์ และเหรียญกษาปณ์” และในปี พ.ศ. 2526 ฝ่ายเครื่องราชอิสริยยศและเหรียญกษาปณ์ไทย ได้แยกออกจากกองคลังกลาง และปรับองค์กรเป็น “กองเครื่องราชอิสริยยศและเหรียญกษาปณ์”

ต่อมา ได้มีการผนวกรวมงานของกองคลังกลาง และกองเครื่องราชอิสริยยศ และ เหรียญกษาปณ์ไว้ด้วยกัน แล้วยกฐานะขึ้นเป็น “สำนักบริหารเงินตรา” ตามพระราชกฤษฎีกาแบ่งส่วน ราชการของกรมธนารักษ์ ซึ่งประกาศในราชกิจจานุเบกษาเมื่อวันที่ 11 เมษายน พ.ศ. 2540 และ ในการปฏิรูประบบราชการเมื่อปี พ.ศ. 2545 สำนักบริหารเงินตราได้ปรับโครงสร้างใหม่ตาม กฎกระทรวงการแบ่งส่วนราชการกรมธนารักษ์ พ.ศ. 2545 โดยแบ่งส่วนราชการออกเป็น 2 สำนัก ตามลักษณะงาน คือ สำนักบริหารเงินตรา และสำนักทรัพย์สินมีค่าของแผ่นดิน โดยสำนักทรัพย์สิน มีค่าของแผ่นดิน มีหน้าที่ความรับผิดชอบ ดังนี้

1. ดูแลรักษาทรัพย์สินมีค่าของแผ่นดินให้ปลอดภัยสูงสุด ในสภาพที่ดีตามหลักการ อนุรักษ์ เพื่อนำออกเผยแพร่ให้คนไทยได้รับรู้ และเกิดความภาคภูมิใจในมรดกของชาติ รวมทั้งเป็นที่รู้จักของชาวต่างชาติ
2. จัดแสดงทรัพย์สินมีค่าของแผ่นดิน ให้เป็นที่รู้จักอย่างแพร่หลายทั้งชาวไทยและ ชาวต่างชาติ
3. จำหน่ายผลิตภัณฑ์เหรียญ ด้วยระบบการบริหารจัดการที่ทันสมัย มีประสิทธิภาพ โปร่งใส ตรวจสอบได้

กรมธนารักษ์ดำเนินงานตามหน้าที่ความรับผิดชอบดังกล่าว เมื่อได้สำรวจทรัพย์สิน ในห้องมั่นคงภายในอาคารกรมกษาปณ์สิทธิการเดิม พบว่า มีเงินตราโบราณที่มีคุณค่าและแสดงถึง เอกลักษณ์ของชาติ เป็นเงินตราที่มีค่าและยากที่จะหาชม สมควรนำออกจัดแสดงกรมธนารักษ์จึงได้ ขอพระบรมราชานุญาตใช้อาคารสำนักงานพระคลังข้างที่ หลังศาลาสหทัยสมาคมในพระบรมมหาราชวัง

เป็นสถานที่จัดแสดงเหรียญกษาปณ์และเงินตราไทยในยุคต่างๆ ตั้งแต่สมัยอาณาจักรฟูนันจนถึงปัจจุบัน โดยใช้ชื่อว่า “ศาลาเหรียญกษาปณ์ไทย” และมีวัตถุประสงค์ที่สำคัญ คือ

1. จัดแสดงเหรียญกษาปณ์และเงินตราไทยในยุคต่างๆ ตั้งแต่สมัยอาณาจักรฟูนัน จนถึงปัจจุบัน
2. เพื่อประโยชน์ในการศึกษา หาความรู้ของนักเรียน นิสิต นักศึกษา และประชาชนทั่วไป เป็นการเพิ่มพูนความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของเงินตราแต่ละยุคสมัยได้อย่างสมบูรณ์ ก่อให้เกิดความภูมิใจและหวงแหนในศิลปวัฒนธรรมอันเป็นมรดกที่สำคัญและทรงคุณค่าของชาติ และพร้อมที่จะช่วยกันรักษาและสืบสานมรดกทางวัฒนธรรมของชาติสืบไป
3. เพื่อให้ชาวต่างชาติได้ประจักษ์ถึงความเจริญรุ่งเรืองทางศิลปวัฒนธรรมของชาติไทย ซึ่งแสดงถึงความเป็นชาติเอกราชที่มีประวัติศาสตร์อันยาวนานตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน
4. เพื่อเป็นศูนย์กลางการเผยแพร่ และแลกเปลี่ยนเหรียญกษาปณ์ และเงินตราไทย แก่ผู้สนใจทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ

กรมธนารักษ์ได้รับพระบรมราชานุญาตและพระมหากรุณาธิคุณจากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ในการเสด็จพระราชดำเนินพร้อมด้วยสมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ อัครราชกุมารี ทรงทำพิธีเปิด “ศาลาเหรียญกษาปณ์ไทย” เมื่อวันที่ 14 เมษายน 2519 ปรากฏผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ของการจัดแสดงหลังจากเปิดศาลาเหรียญกษาปณ์ไทย ได้รับความสนใจเข้าชมจากนักเรียน นักศึกษา และประชาชนทั่วไป ทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ

ต่อมา มีการปรับปรุงขยายการจัดแสดงเพิ่มขึ้น โดยเพิ่มทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องในพระมหากรุณาธิคุณและพระบรมวงศานุวงศ์ที่อยู่ในความดูแลของกรมธนารักษ์ อันได้แก่ เครื่องราชอิสริยยศ เครื่องราชอิสริยาภรณ์ ตั้งแต่สมัยโบราณจนถึงปัจจุบัน เครื่องราชอิสริยาภรณ์ของต่างประเทศ และต้นไม้เงินต้นไม้ทอง เพื่อนำออกจัดแสดงให้ประชาชนชาวไทยได้รับรู้และเกิดความภาคภูมิใจในมรดกของชาติ รวมทั้งเป็นที่รับรู้ของชาวต่างชาติอย่างแพร่หลาย ซึ่งกรมธนารักษ์ได้รับพระบรมราชานุญาตให้ใช้สถานที่ของสำนักพระคลังข้างที่ ส่วนที่ต่อจากศาลาเหรียญกษาปณ์ไทย เป็นสถานที่จัดแสดงเครื่องราชอิสริยยศ และเครื่องราชอิสริยาภรณ์ดังกล่าว และเปลี่ยนชื่อเป็น “ศาลาเครื่องราชอิสริยยศ เครื่องราชอิสริยาภรณ์ และเหรียญกษาปณ์” โดยได้รับพระมหากรุณาธิคุณอันหาที่สุดมิได้จาก พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ในการเสด็จพระราชดำเนินพร้อมด้วยสมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ อัครราชกุมารี ทรงทำพิธีเปิด “ศาลาเครื่องราชอิสริยยศ เครื่องราชอิสริยาภรณ์ และเหรียญกษาปณ์” เมื่อวันที่ 11 สิงหาคม 2521

การขยายสถานที่เพื่อจัดแสดงเครื่องราชอิสริยยศและเครื่องราชอิสริยาภรณ์ดังกล่าว มีวัตถุประสงค์ ดังนี้

1. ให้อุชนรุ่นหลังได้เห็น ว่า พระเจ้าแผ่นดินพระราชทานเครื่องราชอิสริยยศ เครื่องราชอิสริยาภรณ์ แก่ผู้ที่มีความซื่อสัตย์สุจริต และจงรักภักดีต่อชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์
2. ให้ผู้ที่ได้รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยยศ เครื่องราชอิสริยาภรณ์ ต้องรักษาเกียรติอันสูงยั้งนี้ไว้ ให้สมกับที่ได้รับพระมหากรุณาธิคุณจากพระเจ้าแผ่นดิน

ต่อมา กรมธนารักษ์ได้มีการปรับปรุงศาลาเครื่องราชอิสริยยศ เครื่องราชอิสริยาภรณ์ และเหรียญกษาปณ์ และการบำรุงรักษาทรัพย์สิน เพื่อให้เป็นการจัดแสดงอย่างสมบูรณ์แบบ โดยได้เริ่มดำเนินการอย่างเป็นทางการเป็นรูปธรรมตั้งแต่ปี พ.ศ. 2535 ซึ่งนอกจากจะเป็นการปรับปรุงตัวอาคารสถานที่ และซ่อมแซมบำรุงรักษาที่จัดแสดงแล้ว ยังมีการพัฒนารูปแบบการจัดแสดงทรัพย์สิน ทั้งนี้ เพื่อให้บรรลุเป้าหมาย ตามวัตถุประสงค์ในการจัดแสดงทรัพย์สินมีค่าของแผ่นดิน คือ การจัดแสดงที่มีความเป็นสากล ดำรงไว้ซึ่งศิลปวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ของชาติ ให้ประชาชนชาวไทยได้รู้ถึงคุณค่า และเกิดความภาคภูมิใจในมรดกของชาติ รวมทั้งชาวต่างชาติที่ได้รับรู้ถึงคุณค่า และเอกลักษณ์ของชาติไทยด้วย¹²

3) แนวคิดของการจัดตั้งศาลาธนารักษ์

จากการที่กรมธนารักษ์มีหน้าที่ความรับผิดชอบทั้งทรัพย์สินที่เป็นที่ดินที่ราชพัสดุ และทรัพย์สินมีค่าของแผ่นดิน อันได้แก่ เครื่องราชอิสริยยศ เครื่องราชอิสริยาภรณ์ และเงินตราโบราณ กระทั่งเหรียญกษาปณ์ไทยในปัจจุบัน และด้วยนโยบายของกรมธนารักษ์ที่จะบริหารงานทุกด้าน ให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ประเทศ จึงได้จัดตั้งศาลาเครื่องราชอิสริยยศ เครื่องราชอิสริยาภรณ์ และเหรียญกษาปณ์ขึ้น ในรูปแบบของพิพิธภัณฑ์ โดยใช้อาคารภายในพระบรมมหาราชวัง ดังได้กล่าวมาข้างต้น ซึ่งงานด้านการจัดแสดงทรัพย์สินได้รับความสนใจจากประชาชนมากขึ้นจึงมีการขยายงานจากการจัดแสดงภายในอาคาร ออกไปสู่การจัดแสดงนิทรรศการนอกสถานที่ ทั้งในและต่างประเทศ

ต่อมา กรมธนารักษ์ได้มีนโยบายขยายงานด้านการจัดแสดง การเผยแพร่ความรู้ที่ถูกต้องเกี่ยวกับเหรียญกษาปณ์ และเหรียญที่ระลึก จึงกำหนดเป็นโครงการจัดตั้งพิพิธภัณฑ์ขึ้นในส่วนภูมิภาค โดยผนวกการบริหารงานทั้งด้านที่ราชพัสดุ การบริหารเงินตรา และการจัดแสดงทรัพย์สินไว้ด้วยกัน ด้วยการเลือกใช้อาคารที่ราชพัสดุ จัดตั้งเป็นศูนย์บริการประชาชนแบบครบวงจร คือ จัดแสดง

¹² พจณี พรหมโรจน์ “การปรับเปลี่ยนรูปแบบการจัดแสดงทรัพย์สินมีค่าของแผ่นดิน” ผลงานหมายเลข 1 ขอรับการประเมินตำแหน่งที่ปรึกษาด้านเหรียญกษาปณ์และทรัพย์สินมีค่า ไม่ปรากฏปีที่พิมพ์ หน้า 6 - 9

ทรัพย์สินมีค่าของแผ่นดิน และเป็นศูนย์กลางจำหน่าย จ่ายแลก รวมถึงการรับถอนคืนเหรียญกษาปณ์ที่ไม่ใช้งานแล้วเก็บเข้าคลัง จึงได้กำหนดใช้ชื่อ “ศาลาธนารักษ์”¹³

ในการพิจารณาความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของการจัดตั้งศูนย์จัดแสดงดังกล่าว จึงได้จัดทำโครงการขึ้น 3 โครงการ คือ

1. โครงการจัดตั้งศูนย์จัดแสดงในภาคเหนือ ที่จังหวัดเชียงใหม่
2. โครงการจัดตั้งศูนย์จัดแสดงในภาคใต้ ที่จังหวัดภูเก็ต
3. โครงการจัดตั้งศูนย์จัดแสดงในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ที่จังหวัดขอนแก่น

โดยเริ่มดำเนินโครงการในภูมิภาคที่มีความพร้อมที่สุดก่อน คือ จังหวัดเชียงใหม่ ทั้งนี้ กรมธนารักษ์ได้มอบหมายให้กองเครื่องราชอิสริยยศฯ ดำเนินการรวบรวมข้อมูล เพื่อเผยแพร่ความรู้เรื่อง ทรัพย์สินมีค่าของแผ่นดิน พร้อมทั้งให้สำรวจความเหมาะสมในการจัดตั้งพิพิธภัณฑ์ขึ้น ณ บ้านทิพวรรณ จังหวัดเชียงใหม่ก่อนเป็นอันดับแรก

จากการสำรวจโดยเจ้าหน้าที่ส่วนต่างๆ ที่เกี่ยวข้องแล้ว เห็นสมควรดำเนินการปรับปรุงบ้านทิพวรรณให้เป็นศาลาเครื่องราชอิสริยยศ เครื่องอิสริยาภรณ์ และเหรียญกษาปณ์ สาขาจังหวัดเชียงใหม่ เนื่องจาก บ้านทิพวรรณเป็นบ้านที่มีสถานที่กว้างขวาง ตั้งอยู่ในเขตคูเมือง กำแพงเมืองชั้นใน ย่านธุรกิจใจกลางเมืองในแหล่งชุมชน ท่ามกลางแหล่งวัฒนธรรมของจังหวัดเชียงใหม่ และใกล้กับหอศิลปวัฒนธรรมเมืองเชียงใหม่ด้วย จึงเห็นพ้องที่จะดำเนินการปรับปรุงซ่อมแซมให้เป็นศูนย์จัดแสดงที่เป็นศูนย์กลางในภาคเหนือ มีเป้าหมายให้เป็นศูนย์เหรียญกษาปณ์ในภาคเหนือ และเป็นแหล่งรวบรวมความรู้เกี่ยวกับเครื่องราชอิสริยยศ เครื่องราชอิสริยาภรณ์ และเงินตราสยามในภาคเหนือ โดยมีวัตถุประสงค์ประสงค์ในการจัดตั้ง ดังนี้

1. เพื่อเป็นการเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับเครื่องราชอิสริยยศ เครื่องราชอิสริยาภรณ์ และเงินตราไทย แก่ประชาชน นักเรียน นักศึกษาในภาคเหนือ
2. เพื่อสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์และตระหนักถึงคุณค่าของมรดกอันหาค่ามิได้ของชาติ
3. เพื่อเป็นการขยายขอบข่ายงานในความรับผิดชอบของกรมธนารักษ์¹⁴

¹³ อากา เรียบร้อยเจริญ “ศาลาธนารักษ์ สาขาจังหวัดเชียงใหม่” วารสารธนารักษ์ ฉบับที่ 2 พ.ศ.2540 : หน้า 13

¹⁴ อากา เรียบร้อยเจริญ “ศาลาเครื่องราชอิสริยยศ เครื่องราชอิสริยาภรณ์ และเงินตราไทย สาขาจังหวัดเชียงใหม่” ฝ่ายค้นคว้าและรักษาทรัพย์สิน กองเครื่องราชอิสริยยศและเหรียญกษาปณ์ กรมธนารักษ์ กระทรวงการคลัง ไม่ปรากฏปีที่พิมพ์ หน้า 1 – 3

2.1.2 คຸ້ມเจ้าทิพวรรณ ณ เชียงตุงกับประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับเจ้าทิพวรรณ ณ เชียงตุง

1) ประวัติความเป็นมาของคຸ້มเจ้าทิพวรรณ ณ เชียงตุง และลักษณะทางสถาปัตยกรรม

สถานที่ตั้งศาลาชนารักษ์แห่งนี้ เดิมเป็นบ้านพักอาศัยของเจ้าทิพวรรณ ณ เชียงตุง เรียกกันว่า บ้านทิพวรรณ ต่อมาได้เปลี่ยนเจ้าของจนกระทั่งตกมาเป็นทรัพย์สินของแผ่นดิน โดยขึ้นทะเบียนเป็นที่ราชพัสดุแปลงหมายเลขทะเบียนที่ ชม. 1435 มีเนื้อที่ 2 ไร่ 41 ตารางวา เนื่องจากบ้านทิพวรรณมีลักษณะเป็นอาคารหลังใหญ่ บริเวณกว้างขวาง ลักษณะอาคารเป็นสถาปัตยกรรมสมัยใหม่เมืองเชียงใหม่ในยุค พ.ศ. 2490 เป็นต้นมา รูปแบบสถาปัตยกรรมอิทธิพลตะวันตก ที่มีความโดดเด่น เป็นอาคารสองชั้น ชั้นบนกว้างเพียงครึ่งของพื้นที่ชั้นล่าง จึงเกิดพื้นที่โถงชั้นล่างภายในตัวอาคาร พื้นที่ที่มีเพดานสูง ให้ความรู้สึกโอโถง โปร่ง โล่ง สภาพภายในตัวอาคารปรับปรุงเพียงเล็กน้อยก็สามารถจัดทำเป็นพิพิธภัณฑ์ได้ อีกทั้งยังมีห้องที่เหมาะสม สามารถจัดทำเป็นห้องคลังเก็บทรัพย์สินได้เป็นอย่างดี

กองเครื่องราชอิสริยยศฯ ร่วมกับกองแบบแผนฯ และสำนักงานราชพัสดุจังหวัดเชียงใหม่ กรมชนารักษ์ จึงได้ดำเนินการปรับปรุงตกแต่งตัวอาคาร และบริเวณโดยรอบ อีกทั้งประสานงานกับการไฟฟ้านครหลวงและสำนักข่าวกรองแห่งชาติ ร่วมกันจัดวางระบบไฟฟ้า และระบบรักษาความปลอดภัยที่ทันสมัย และมีประสิทธิภาพ ในด้านการจัดแสดงได้ประสานกับมณฑนากรจากกรมศิลปากร ออกแบบจัดแสดงและวางรูปแบบของการจัดแสดง การดำเนินงานโครงการนี้ได้เริ่มขึ้นในปีงบประมาณ พ.ศ. 2538 แล้วเสร็จพร้อมทำพิธีเปิดให้ประชาชนได้เข้าชมอย่างเป็นทางการในวันที่ 4 ธันวาคม 2538¹⁵

หลังจาก กรมชนารักษ์ ได้ขยายงานด้านการเผยแพร่และจัดแสดง โดยนำทรัพย์สินบางส่วนออกจัดแสดง ณ ศาลาเครื่องราชอิสริยยศ เครื่องราชอิสริยาภรณ์ และเหรียญกษาปณ์ ในพระบรมมหาราชวัง และศาลาชนารักษ์ สาขาจังหวัดเชียงใหม่ แล้ว ต่อมาในปี พ.ศ. 2545 ยังได้ขยายโครงการจัดแสดงสู่ภูมิภาคในภาคใต้ ที่จังหวัดสงขลา ซึ่งเดิมทีได้ใช้พื้นที่ในห้องจัดแสดงภายในพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ สงขลา ซึ่งได้ออนคั้นทรัพย์สินทั้งหมดจากพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ สงขลา ในปี พ.ศ. 2551

ปัจจุบัน ศาลาชนารักษ์ในส่วนภูมิภาคทั้ง 2 สาขา ได้กำหนดใช้ชื่อตามการแบ่งส่วนราชการเป็น ศาลาชนารักษ์ 1 จังหวัดเชียงใหม่ และศาลาชนารักษ์ 2 จังหวัดสงขลา สังกัดสำนักทรัพย์สินมีค่าของแผ่นดิน (ในพระบรมมหาราชวัง) กรมชนารักษ์ กระทรวงการคลัง

¹⁵ อากา เรียบร้อยเจริญ “ศาลาชนารักษ์ สาขาจังหวัดเชียงใหม่” วารสารชนารักษ์ ฉบับที่ 2 พ.ศ. 2540 : หน้า 14 - 15

2) ประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับเจ้าทิพวรรณ ณ เชียงตุง

เมืองเชียงตุง ในการรับรู้ของรัฐบาลไทย คือ ดินแดนที่มีชนชาติไทยอาศัยอยู่ และในอดีต เชียงใหม่เคยแผ่อิทธิพลไปครอบครอง นอกจากนี้ รัฐบาลไทยในสมัยต้นรัตนโกสินทร์ (สมัยรัชกาลที่ 3 และ 4) เคยพยายามขยายอำนาจเข้ายึดครองเชียงตุง โดยทำสงคราม 3 ครั้ง แต่ไม่ประสบความสำเร็จ เมืองเชียงตุงจึงอยู่ในอิทธิพลของพม่า และในสมัยรัชกาลที่ 5 อังกฤษก็เข้าครอบครองเชียงตุง การขยายอำนาจออกไปของจอมพล ป. พิบูลสงคราม ที่สามารถยึดเชียงตุงได้ จึงแสดงความยิ่งใหญ่ของรัฐบาลไทยซึ่งขยายดินแดนออกไปอย่างกว้างขวางที่สุด

เมืองเชียงตุงถูกยึดครองเมื่อวันที่ 5 มิถุนายน พ.ศ. 2485 ในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 รัฐบาลสยามได้สถาปนารัฐฉานเป็นสหรัฐไทยเดิม รัชกาลที่ 8 โปรดเกล้าฯ สถาปนาเจ้าฟ้าพรหมลือ (ราชบุตรองค์โตของเจ้าฟ้าก้อนแก้วอินแถลง) และเจ้าแม่ทิพวรรณ เป็นเจ้าฟ้าสิริสุวรรณราชยศพรหมลือ เจ้าผู้ปกครองนครเชียงตุงและชายา ครองสหรัฐไทยเดิม โดยมีพลโท ผิน ชุณหะวัณ เป็นข้าหลวงใหญ่ ฝ่ายทหาร การปกครองนครเชียงตุงของรัฐบาลไทย เสมือนเป็นจังหวัด มีข้าหลวง ทหาร และข้าราชการ ฝ่ายพลเรือนประจำการ จัดตั้งศาลจังหวัดเพื่อพิจารณาคดีแบ่งเขตการปกครองเป็นอำเภอ มีนายตำรวจ หัวหน้าสถานีตำรวจเป็นนายอำเภอ พร้อมกับจัดตั้งโรงเรียนสอนหนังสือไทยขึ้นทุกอำเภอ¹⁶

ในสมัยเจ้าฟ้าก้อนแก้วอินแถลง เจ้าครองนครเชียงตุง ได้เกิดความสัมพันธ์ด้านความรัก ระหว่างเจ้าเชียงตุง เชียงใหม่ และลำปางขึ้น พระองค์มีชายา 6 คน มีลูก 3 คน ที่เสกสมรสกับคนล้านนาจากจำนวนลูกทั้งหมด 19 คน คือ เจ้าฟ้าพรหมลือ บุตรชายที่เกิดจากแม่เจ้าปทุมมหาเทวี ได้เสกสมรสกับเจ้าทิพวรรณ ณ ลำปาง เจ้าขุนศึก บุตรชายที่เกิดจากเจ้านางจามพอง ได้เสกสมรสกับนางสาวธาดา พัฒนถาบุตร ธิดาของแม่บัวจันทร์ และนายดาบแดง พัฒนถาบุตร คหบดีบ้านวัวลาย เจ้านางสุคันธา ธิดาที่เกิดจากเจ้านางบัวทิพย์หลวง ได้เสกสมรสกับเจ้าอินทนนท์ ณ เชียงใหม่ ราชบุตรตรีพลตรีเจ้าแก้วนารัฐ

เจ้าฟ้าพรหมลือ เป็นเจ้านายชั้นสูงของเชียงตุงที่สามารถกางสัปทนและนั่งเสด็จได้ ซึ่งมีเพียง 3 พระองค์ คือ เจ้าฟ้าก้อนแก้วอินแถลง เจ้าฟ้ากองใต้ และเจ้าฟ้าพรหมลือ ส่วนเจ้าคนอื่นสามารถใช้ได้เพียงจ้องคำ หรือ ร่มทอง เท่านั้น พระองค์ได้เสกสมรสกับเจ้าทิพวรรณ ณ ลำปาง (พ.ศ. 2446 – 2532) หลานสาวของพลตรีเจ้าบุญวาทย์วงศ์มานิตเจ้าหลวงลำปางองค์ที่ 13 (มารดา คือ เจ้าหญิงฝนท่าแก้ว ธิดาเจ้าหลวงลำปาง)

¹⁶ สรวิชาติ อ่องสกุล ประวัติศาสตร์ล้านนา พิมพ์ครั้งที่ 6 กรุงเทพฯ: บริษัทอมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด 2552 หน้า 574 – 575

เมื่อสิ้นสงครามโลกครั้งที่ 2 พ.ศ. 2488 ภายหลังรัฐบาลไทยปกครองสหรัฐอเมริกาได้ 3 ปี ไทยต้องส่งมอบเมืองเชียงตุงคืนอังกฤษ เจ้าฟ้าพรหมลือพร้อมครอบครัวได้ติดตามกองทัพไทยเข้ามาอยู่ที่เชียงใหม่ ฟ่านักที่บ้านกลางเวียง (ศาลาชนารักษ์ในปัจจุบัน) จนพิราลัยในปี พ.ศ. 2498¹⁷

เจ้าทิพวรรณ (ณ ลำปาง) ณ เชียงตุง ถือกำเนิดในสายสกุลเจ้านายฝ่ายเหนือ ราชวงศ์ทิพจักร หรือ เจ้าเจ็ดตน เป็นธิดาคนที่ 2 ของเจ้าไชยสงครามและเจ้าหญิงฝนท่าแก้ว ณ ลำปาง เจ้าไชยสงคราม นามเดิมเจ้าน้อยเบ็ญ ณ ลำปาง บุตรชาย เจ้าหนานวงศ์ เจ้าแม่อุษา ณ ลำปาง พระญาติสนิทของพลตรี เจ้าบุญวาทย์วงศ์มานิตย์ มีบรรดาศักดิ์เป็น เจ้าไชยสงคราม แห่งนครลำปาง ส่วนเจ้าหญิงฝนท่าแก้ว เป็นธิดาคนที่ 3 ของพลตรีเจ้าบุญวาทย์วงศ์มานิต กับแม่เจ้าเมืองชื่น ณ ลำปาง (ธิดาของเจ้าหลวง วรญาณรังษีเจ้าผู้ครองนครลำปางองค์ที่ 6)

ในคราวที่เจ้าฟ้าพรหมลือได้เดินทางมายังนครลำปางตามคำเชิญของกงสุลใหญ่อังกฤษ ประจำภาคเหนือ พลตรีเจ้าบุญวาทย์วงศ์มานิต เจ้าผู้ครองนครลำปางในขณะนั้น ได้จัดเลี้ยงต้อนรับ ที่คุ้ม จึงได้พบและรักกันกับเจ้าทิพวรรณ ณ ลำปาง แต่ความรักต้องพบกับปัญหาทางการเมือง เนื่องจาก รัชกาลที่ 6 ไม่ทรงเห็นด้วยที่เจ้าเชื้อสายลำปางในปกครองของไทยจะแต่งงานกับเจ้าเชื้อสายเชียงตุง ในปกครองของอังกฤษในสมัยนั้น หลังจากเสกสมรสกับเจ้าฟ้าพรหมลือเมื่อปี พ.ศ. 2465 ได้เสด็จนิวัติ ประทับ ณ นครเชียงตุงตลอดมา จนกระทั่งสงครามมหาเอเชียบูรพา เจ้าฟ้าพรหมลือพร้อมครอบครัว ได้มาประทับ ณ ตำบลท่าก้อ ริมฝั่งแม่น้ำสาละวิน ซึ่งในขณะนั้นพลโท ผิน ชุณหะวัณ ได้ยึดครอง บริเวณนี้อยู่ ปกครองนครเชียงตุงได้ 3 ปี กระทั่งสิ้นสงครามโลกครั้งที่ 2 จึงได้อพยพครอบครัวเข้ามา พังพระบรมโพธิสมภารพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว จัดหาที่พักให้ ฟ่านักอยู่คุ้มกลางเวียงเชียงใหม่ จนพิราลัยเมื่อ 26 มีนาคม พ.ศ. 2532 เจ้าทิพวรรณได้รับพระมหากรุณาธิคุณจากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว โปรดเกล้าฯ พระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ตติยจุลจอมเกล้าเป็นเกียรติยศ¹⁸

เจ้าฟ้าพรหมลือ และเจ้าทิพวรรณ ณ เชียงตุง มีบุตรธิดา 7 คน คือ พ.อ. เจ้าวรเดช เจ้าพรหมทิพย์ เจ้าวิลาวรรณ เจ้ารวงศ์ เจ้าพิไลลักษณ์ เจ้าหอมนวล และเจ้าวรจักร ณ เชียงตุง¹⁹

¹⁷ สมโชติ อ๋องสกุล ชุมชนเจ้านายฝ่ายเหนือกับการสร้างประวัติศาสตร์ รวมเล่มในวาระหลานของพลตรีเจ้าแก้วขวัญ เจ้าหลวงเชียงใหม่ คุณหญิงเจ้าระวีพันธุ์ สุจริตกุล ย่างเข้า 80 ปี (24 มกราคม 2470) เจ้าวิไลวรรณ ณ เชียงใหม่ ครอบ 6 รอบ (22 มีนาคม 2478) เจ้าวงศ์ศักดิ์ ณ เชียงใหม่ ครอบ 6 รอบ (25 กันยายน 2478) ไม่ปรากฏสถานที่พิมพ์ 2550 หน้า 130 – 131

¹⁸ ปราณี ศิริธร ณ พัทลุง อนุสรณ์พระราชทานเพลิงศพ เจ้าทิพวรรณ ณ เชียงตุง 27 มกราคม 2533 ไม่ปรากฏสถานที่พิมพ์ 2533 หน้า 57 - 182

¹⁹ อนุ เนินหาด ย่านถนนราชดำเนิน สังคมเมืองเชียงใหม่ เล่ม 11 เชียงใหม่: นพบุรีการพิมพ์ 2548 หน้า 73

ภาพที่ 2.1 เจ้าฟ้าพรหมลือ และเจ้าหญิงทิพวรรณ ณ เชียงตุง

ที่มา : ปราณี ศิริธร ณ พัทลุง อนุสรณ์พระราชทานเพลิงศพ เจ้าทิพวรรณ ณ เชียงตุง 27 มกราคม 2533

ไม่ปรากฏสถานที่พิมพ์ 2533 หน้า 130

2.2 แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา

2.2.1 แนวคิดในการสร้างองค์กรแห่งการเรียนรู้

การเรียนรู้ทำให้เกิดประสบการณ์ และประสบการณ์ทำให้เกิดคุณภาพชีวิต วิธีการเรียนรู้เป็นการใช้พลังของสมาธิ ความจำและความคิด เพื่อให้เกิดความเข้าใจ เป้าหมายของการเรียนรู้มี 3 สิ่งที่มีความสัมพันธ์กัน คือ ความรู้ ทักษะ และเจตคติ ซึ่งการที่จะสร้างความรู้ใหม่ได้นั้น คนในองค์กรต้องมีความรู้ ศึกษา แสวงหาความรู้ จัดบันทึกความรู้ขึ้นในรูปแบบต่างๆ เพื่อให้คนในองค์กรได้ใช้ร่วมกัน เป็นการนำความรู้ใหม่ไปสู่การปฏิบัติและแลกเปลี่ยนความรู้ระหว่างกัน ดังนั้น การจัดการความรู้ อันหมายถึง การจัดการสารสนเทศและการบริหารคน เป็นการรวมแนวคิดในการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาเป็นเครื่องมือในการจัดการ โดยใช้ความรู้ความสามารถของคนในการดำเนินงานตามกระบวนการ เพื่อพัฒนาประสิทธิภาพและความก้าวหน้าขององค์กร มีขั้นตอนพื้นฐาน

เพียง 3 ขั้นตอน คือ การจัดหาหรือสร้างองค์ความรู้ การแบ่งปันความรู้ และการใช้หรือการเข้าถึงความรู้²⁰

ประพนธ์ ผาสุขยืด เปรียบเทียบการจัดการความรู้เป็นภาพปลาหู 3 ส่วน หัว ตัว และหาง มีบทบาทต่างกัน คือ ส่วนหัว ส่วนตามองว่าจะไปทางไหน เป็นส่วนวิสัยทัศน์หรือทิศทางของการจัดการความรู้ ส่วนตัว เป็นหัวใจ ให้ความสำคัญกับการเรียนรู้ การแลกเปลี่ยน ช่วยเหลือ เกื้อกูลซึ่งกันและกัน และส่วนหาง สร้างคลังความรู้ เชื่อมโยงเครือข่าย ประยุกต์ใช้ ICT สร้าง CoPs ที่มีพลัง เหมือนปลาสะบัดหาง²¹ ซึ่งการจัดการความรู้แบบเต็มรูปแบบเพื่อปูทางไปสู่การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้หรือ LO (Learning Organization) ยากกว่าการจัดการความรู้เพียงให้ผ่านการประเมินเท่านั้น²²

วรภัทร์ ภูเจริญ ให้คำนิยามว่า องค์กรแห่งการเรียนรู้ (LO) คือ องค์กรที่ทุกคน ทุกระดับ พัฒนาขีดความสามารถในการสร้างผลงานที่ดีให้กับองค์กรด้วยใจรักอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้องค์กร มีความได้เปรียบคู่แข่ง เป็นอมตะ เจริญเติบโต ยั่งยืน และพนักงานสนุกสนาน มีความสุขอยากมาทำงาน โดยเริ่มที่ผู้บริหารต้องเป็นนักเรียนรู้ออกแบบวิธีการเรียนรู้ กำหนดยุทธศาสตร์ เป็นโค้ช ทำอย่างเอาจริง ต่อเนื่อง และพนักงานดำเนินการปรับแต่งวิธีการคิดและการเรียนรู้²³

รุ่งรังสี วิบูลชัย ได้ถอดบทเรียนและประมวลความรู้ด้านการพัฒนาแผนกลยุทธ์ภายใต้การจัดการความรู้ในหน่วยงาน สรุปไว้ว่า เป็นหน้าที่ของทุกคนในหน่วยงานที่จะต้องเรียนรู้ ให้มีความรู้ ความสามารถ ยอมรับการเปลี่ยนแปลง และเต็มใจนำไปสู่การปฏิบัติอย่างแท้จริง เนื่องจากการให้บริการวิชาการต้องคิดสิ่งใหม่ๆ การเปลี่ยนแปลงในสิ่งใหม่ๆ เพื่อปูทางไปสู่การเป็นหน่วยงานแห่งการเรียนรู้อันหมายถึง สถานที่ซึ่งทุกคนสามารถขยายศักยภาพของตนเอง สร้างผลงานได้ตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ได้ ต่างมีอิสระที่จะสร้างแรงบันดาลใจ และเป็นທີ່ทุกคนต่างเรียนรู้วิธีการเรียนรู้ร่วมกัน โดยมีบรรยากาศการเรียนรู้เป็นรายบุคคลและรายกลุ่ม ทั้งนี้ ทุกคนช่วยหน่วยงานได้ด้วยการเรียนรู้จากทั้งความผิดพลาด และความสำเร็จด้วย ทำโครงการนำร่องให้เกิดการเริ่มต้นปฏิบัติ เพื่อให้หน่วยงานก้าวไปสู่การเป็นหน่วยงานแห่งการเรียนรู้²⁴

²⁰ น้าทิพย์ วิภาวิน *การจัดการความรู้กับคลังความรู้* กรุงเทพฯ: บริษัท เอสอาร์พรินติ้งแมสโปรดักส์ จำกัด 2547 หน้า 6 - 31

²¹ ประพนธ์ ผาสุขยืด *การจัดการความรู้ ฉบับมือใหม่หัดขับ* พิมพ์ครั้งที่ 3 กรุงเทพฯ: ไชยโหม 2548 หน้า 19 - 23

²² ประพนธ์ ผาสุขยืด *การจัดการความรู้ (KM) ฉบับขับเคลื่อน LO* กรุงเทพฯ: ไชยโหม 2549 หน้า 47 - 115

²³ วรภัทร์ ภูเจริญ *องค์กรแห่งการเรียนรู้และการบริหารความรู้* กรุงเทพฯ: บริษัท อริยชน จำกัด 2548 หน้า 21 - 35

²⁴ รุ่งรังสี วิบูลชัย *ศาสตร์และศิลป์เพื่อการพัฒนาแผนกลยุทธ์ภายใต้การจัดการความรู้ในหน่วยงาน* กรุงเทพฯ: บริษัท ไร่ไทยเพรส จำกัด 2550 หน้า 81 - 103

ชัชวาลย์ วงษ์ประเสริฐ กล่าวว่า ทฤษฎีการเรียนรู้เป็นเบื้องหลังขององค์การการเรียนรู้ ซึ่งปัจจัยที่ส่งผลให้เกิดองค์การการเรียนรู้ คือ แหล่งความรู้ หรือสารสนเทศ เน้นผลิตภัณฑ์หรือกระบวนการจัดทำเป็นเอกสาร แลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน ให้ความสำคัญกับการเรียนรู้ เน้นคุณค่าหรือเอาใจตลาด และมุ่งเน้นที่การพัฒนาทักษะในการปฏิบัติงานของคนในองค์กร เพื่อให้พัฒนาเป็นองค์การการเรียนรู้ ซึ่งต้องมีคุณลักษณะ ดังนี้ ทำให้การสื่อสารในองค์กรสะดวกรวดเร็ว รักษาไว้ซึ่งความจำขององค์กร และสร้างระบบเพื่อจัดเก็บสารสนเทศทั้งภายในและภายนอกองค์กร²⁵

ดังนั้น การจัดการสาขานาวิกโยธินให้เป็นแหล่งเรียนรู้ให้มีประสิทธิภาพได้ ต้องคำนึงถึงบทบาทของการเป็นแหล่งเรียนรู้ อันหมายถึง ศูนย์รวมความรู้ที่ให้เข้าไปศึกษาหาความรู้ ความเข้าใจ และความชำนาญ²⁶ เป็นแหล่งข้อมูล ข่าวสารสนเทศ และประสบการณ์ที่สนับสนุนส่งเสริมให้ผู้เรียนใฝ่เรียนใฝ่รู้ แสวงหาความรู้ และเรียนรู้ด้วยตนเองตามอัธยาศัยอย่างกว้างขวางและต่อเนื่อง เพื่อเสริมสร้างให้ผู้เรียนเกิดกระบวนการการเรียนรู้และเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้²⁷ แหล่งเรียนรู้จึงเป็นสถานที่หรือศูนย์รวบรวมข้อมูลข่าวสาร สารสนเทศ เทคโนโลยี เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนเข้าไปศึกษาหาความรู้และเรียนรู้ด้วยตนเองได้ตามอัธยาศัย ทำให้ผู้เรียนได้พัฒนาศักยภาพการเรียนรู้ของตนเอง

การให้บริการความรู้ในฐานะแหล่งเรียนรู้ของสาขานาวิกโยธิน จึงต้องมีการบริหารจัดการความรู้ เพื่อพัฒนาสู่องค์กรแห่งการเรียนรู้ เนื่องจาก แนวคิดในการสร้างองค์กรแห่งการเรียนรู้ คือ การที่จะทำให้นักในองค์กรเรียนรู้ปัจจัยต่างๆ ทั้งจากภายในและภายนอก เพื่อนำมาใช้พัฒนาตนเองและองค์กร องค์กรแห่งการเรียนรู้จะเป็นองค์กรที่มีการปรับเปลี่ยน หาวีธีทางใหม่ๆ เพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์และบริการเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพขององค์กร ด้วยการเรียนรู้ปัจจัยต่างๆ ทั้งจากภายในและภายนอก ซึ่งจะพัฒนาจนเกิดประสิทธิผลได้โดยการจัดการความรู้ควบคู่ไปด้วยกัน การจัดการความรู้และองค์กรแห่งการเรียนรู้จึงเป็นเรื่องที่มีความสัมพันธ์กัน²⁸

ส่วนด้านการจัดการความรู้ นั้น เป็นกระบวนการของการสร้างคุณค่าจากทรัพย์สินที่จับต้องไม่ได้ขององค์กร คือ ทักษะปัญญา และทุนมนุษย์ ทุนทางโครงสร้าง และทุนความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ตามความหมายของการจัดการความรู้ว่า เป็นการเรียนรู้แบบใหม่ที่เรียนจากการปฏิบัติ

²⁵ ชัชวาลย์ วงษ์ประเสริฐ *การจัดการความรู้ในองค์กรธุรกิจ* กรุงเทพฯ: บริษัท เอ็กซ์เปอร์เน็ท จำกัด 2548 หน้า 55 – 120

²⁶ กรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ *เอกสารชุดแนวทางปฏิรูปการศึกษาในโรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษา การจัดการเรียนการสอนที่เน้นนักเรียนเป็นศูนย์กลาง* กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์การศาสนา 2543 หน้า 3

²⁷ กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ *คู่มือการพัฒนาโรงเรียนเข้าสู่มาตรฐานการศึกษา “การจัดการสิ่งแวดล้อมในการเรียนการสอน”* กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์การศาสนา 2545 หน้า 43

²⁸ บุญดี บุญญาภิจ *การจัดการความรู้...จากทฤษฎีสู่การปฏิบัติ* พิมพ์ครั้งที่ 2 กรุงเทพฯ: บริษัท จีรวัฒน์เอ็กซ์เพรส จำกัด 2548 หน้า 24 – 26

เป็นตัวนำ เป็นตัวเดินเรื่อง ไม่ใช่แค่เรียนจากครูหรือตำรา แบบวิธีที่ยึดถือตามประเพณี เนื่องจาก การลงมือปฏิบัติจะทำให้เกิดประสบการณ์ เป็นการทำงานร่วมกัน และแลกเปลี่ยนความรู้ จากประสบการณ์ที่ต่างกัน ทำให้ยกระดับความรู้ขึ้นไปอีก²⁹

2.2.2 แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการความรู้

การแสวงหาความรู้จากอดีตจนถึงปัจจุบันมีวิธีการแสวงหาและถ่ายทอดความรู้กัน 3 วิธี คือ วิธีที่ยึดถือตามประเพณี แบบถือตามรูปแบบที่ครูบาอาจารย์สอนกันมา เป็นความรู้แบบตายตัว ไม่มีการตีความ วิธีที่ 2 เป็นวิธีคิดแบบวิพากษ์วิจารณ์อย่างเป็นอิสระ วิธีนี้กล้าท้าทายและหาข้อโต้แย้ง ความรู้เดิม เพื่อสรุปออกมาเป็นความรู้ใหม่ และวิธีสุดท้าย เป็นวิธีถ่ายทอดความรู้ของศาสตร์สมัยใหม่ ด้วยกระบวนการสังเกต ทดลอง พิสูจน์ และเหตุผล คือ วิธีลงมือพิสูจน์และทดลองปฏิบัติ³⁰

เมื่อพิจารณาจากธรรมชาติการแสวงหาความรู้ของมนุษย์ และการจัดการความรู้ดังที่กล่าว มาแล้ว การจัดการพิพธิภัณฑ์ให้เป็นแหล่งเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพควรใช้วิธีการแบบสมัยใหม่ ให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมกับการเรียนรู้ โดยใช้วิธีการจัดการเรียนรู้แบบกระบวนการแก้ปัญหา ซึ่งมีแนวคิด สำคัญ คือ การนำปัญหามาใช้ในกระบวนการเรียนรู้ เพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความสงสัยต้องการ แสวงหาคำตอบ ผู้เรียนได้เผชิญกับปัญหาหรือสถานการณ์จริงแล้วร่วมกันคิดหาคำตอบ ทำให้เกิดการ เรียนรู้อย่างมีความหมาย ช่วยพัฒนาผู้เรียนในด้านต่างๆ สามารถพัฒนาทักษะอันจำเป็นต่อการ ดำรงชีวิตและการเรียนรู้ตลอดชีวิต โดยมีขั้นตอน ดังนี้

1. ขึ้นกำหนดปัญหา เป็นภาพเหตุการณ์ การสาธิต เล่าเรื่อง ทายปัญหา
2. ขึ้นตั้งสมมติฐาน สังเกต รวบรวมข้อมูลจากประสบการณ์มาคาดคะเนคำตอบอย่างมีเหตุผล
3. ขึ้นเก็บรวบรวมข้อมูล จากการอ่าน สังเกต สืบค้นข้อมูล ทำการทดลอง บันทึกข้อมูล เพื่อนำไปวิเคราะห์ให้ได้คำตอบ
4. ขึ้นวิเคราะห์ข้อมูล นำเสนอข้อมูลที่ได้จากการสืบค้น ตอบคำถาม แสดงความคิดเห็น
5. ขึ้นสรุปและประเมินผล เป็นการสรุปข้อมูลที่ได้จากแหล่งต่างๆ หลังจากนั้น ผู้สอนและ ผู้เรียนจะร่วมกันประเมินผล และนำผลการประเมินไปใช้ในการพัฒนาผู้เรียนต่อไป³¹

²⁹ วิจารณ์ พานิช การจัดการความรู้ฉบับนักปฏิบัติ กรุงเทพฯ : บริษัท ตลาดา พับลิเคชั่น 2548 หน้า 63

³⁰ พิสิษฐ์ โคตรสุโพธิ์ ทฤษฎีความรู้ โครงการสนับสนุนงานวิจัยคณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ไม่ปรากฏ สถานที่พิมพ์ 2543 หน้า 17 – 19

³¹ สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา การจัดการเรียนรู้แบบกระบวนการแก้ปัญหา กรุงเทพฯ : ชุมชนสหกรณ์การเกษตร แห่งประเทศไทย จำกัด 2550 หน้า 1 – 6

การดำเนินการจัดการความรู้มีองค์ประกอบดังนี้

1. ด้านคน เพื่อความได้เปรียบของการมีองค์ความรู้ที่ดี จึงต้องมุ่งเน้นที่ความสามารถของคน ในองค์กรการพัฒนาคนมีความสำคัญเป็นอันดับแรก แต่ต้องอาศัยความรู้จากหลายด้านไม่ว่าจะเป็น ด้านการบริหารจัดการด้านวิสัยทัศน์ ด้านสารสนเทศและด้านพฤติกรรมองค์กรซึ่งในปัจจุบัน การจัดการความรู้จะเน้นการพัฒนาคนในองค์กรเป็นหลักโดยร้อยละ 80 เป็นการพัฒนาข้อมูล จากสมองของมนุษย์และอีกร้อยละ 20 เป็นข้อมูลสารสนเทศและเทคโนโลยี เนื่องจาก หลักการจัดการ ความรู้ คือ การรวบรวมความรู้ และการวิเคราะห์สังเคราะห์ความรู้ ตลอดจนการนำความรู้ดังกล่าว ไปใช้งาน คือ การสร้างการจัดการและการนำไปใช้ ดังกล่าวมาแล้วข้างต้น

2. ด้านกระบวนการจัดการความรู้มี 3 ขั้นตอน คือ

1) การจัดการความรู้จากแหล่งความรู้ต่างๆ เป็นขั้นตอนของการพัฒนาและสร้างองค์ ความรู้ใหม่ให้องค์กรไม่ว่าจะเป็นการค้นคว้าการวิจัยและพัฒนาต้องมีการจัดหมวดหมู่ให้เป็นระบบ เพื่อความสะดวกในการเก็บและการค้นข้อมูล

2) การแบ่งปันความรู้เพื่อใช้ความรู้ร่วมกันในองค์กรมีอยู่ 4 ระดับ คือ ความรู้ เชิงข้อเท็จจริงความรู้ที่เชื่อมโยงกับโลกของความเป็นจริง ความรู้เชิงเหตุผลระหว่างเรื่องราวและ ความรู้ในเชิงความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ที่ต้องการแก้ไขปัญหาและทำให้ดีขึ้น การแบ่งปันองค์ความรู้ เหล่านี้เป็นสร้างพฤติกรรมและวัฒนธรรมใหม่ในองค์กร

3) การใช้หรือเผยแพร่ความรู้การเผยแพร่ข้อมูลให้คนในองค์กรที่จะสามารถเข้าถึง ความรู้ที่เป็นประโยชน์ต่อการทำงานเช่นการรวบรวมรายชื่อเบอร์โทรศัพท์เพื่อติดต่อบุคลากร ผู้ชำนาญในแต่ละฝ่ายการจัดเก็บบทเรียนขององค์กรโดยจำแนกเป็นเรื่องต่างๆ และการรวบรวมข้อมูล สำคัญของลูกค้า

3. ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศประกอบด้วย

1) เทคโนโลยีที่ใช้ในการจัดเก็บสารสนเทศเครื่องคอมพิวเตอร์แม่ข่ายจัดเก็บข้อมูลจาก แหล่งข้อมูลต่างๆ รวมถึงการเผยแพร่ข้อมูล

2) แบบฟอร์มที่ทำให้เกิดการทำงานร่วมกัน

3) ระบบเครือข่ายสนับสนุนการสื่อสารและสนทนา

4) วัฒนธรรมองค์กรที่จะช่วยให้เกิดการแลกเปลี่ยนข้อมูลการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการ จัดการความรู้เป็นความพยายามที่จะยกระดับความสามารถในการรวบรวมความรู้ของบุคคลมาใช้ ในอินเทอร์เน็ตฐานข้อมูลทำให้คนในองค์กรสามารถแลกเปลี่ยนข้อมูลและความคิดเห็นได้ง่ายขึ้น เทคโนโลยีที่ใช้จัดการข้อมูลนั้นยังรวมถึงระบบการจัดการเอกสารการสืบค้นข้อมูลสารสนเทศ ฐานข้อมูลเชิงสัมพันธ์และเชิงวัตถุระบบการพิมพ์อิเล็กทรอนิกส์และการไหลข้อมูลเทคโนโลยี

การรับส่งข้อมูลโปรแกรมการให้ข้อมูลลูกค้าโปรแกรมการระดมความคิดและเครื่องมือการรวมข้อมูลไว้ในคลังข้อมูล

วิจารณ์ พานิช กล่าวถึง ความสำคัญของงานด้านการจัดการความรู้ว่า เป็นการใส่ชิ้นส่วนความรู้เข้าไปในทุกกิจกรรม หรือ พยายามให้เกิดกิจกรรมสร้างความรู้ในการทำงานอย่างมีระบบ ก่อให้เกิดคุณค่าและมูลค่าโดยกิจกรรมหรืองานทุกอย่างสามารถสร้างความรู้ได้ทั้งสิ้น และต้องให้กิจกรรมนั้น มีการนำความรู้มาแลกเปลี่ยนภายในกลุ่มด้วย โดยไม่มีการปิดบังความรู้ใดๆ³²

1) แนวคิดการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

หลักการจัดการเรียนรู้ที่ผู้เรียนเป็นสำคัญ เป็นการจัดการเรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียนได้รับประโยชน์สูงสุด ได้พัฒนาเต็มศักยภาพ มีทักษะแสวงหาความรู้จากแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย สามารถนำวิธีการเรียนรู้ไปใช้ในชีวิตจริงได้ โดยทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในขั้นตอนต่างๆ เพื่อพัฒนาผู้เรียน ผู้เรียนได้สร้างความหมายและองค์ความรู้ใหม่ เป็นการเรียนอย่างมีความสุข

จากรายงานการวิจัย การสังเคราะห์องค์ความรู้เกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ที่เน้นตัวผู้เรียนเป็นสำคัญ ตั้งแต่ พ.ศ. 2542 – 2547 พบว่า ผู้เรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ตามแนวทางที่ผู้เรียนเป็นสำคัญ จะได้รับการพัฒนาทางวิชาการมากขึ้น มีการพัฒนาความรู้ และทักษะตามความถนัดและสนใจมากขึ้น มีการพัฒนาทักษะการคิด แต่มีข้อมูลแสดงผลว่า ผู้เรียนบางส่วนไม่ได้รับการพัฒนาทักษะการคิดได้จริงอย่างมีคุณภาพ สรุปผลว่า การจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญที่ดำเนินการมาตั้งแต่ช่วงปฏิรูปการศึกษาจนถึง พ.ศ. 2547 ทำให้ผู้เรียนมีความก้าวหน้าในการพัฒนาให้เป็นคนเก่งและมีความสุขมากขึ้น แต่ยังคงขาดการพัฒนาให้เป็นคนดี ซึ่งจะต้องเร่งพัฒนาให้เกิดความสมดุล³³

กระทรวงศึกษาธิการ ได้จัดทำคู่มือเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ที่เน้นตัวผู้เรียนเป็นสำคัญ เรียกว่า การสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง เป็นเทคนิควิธีการสอนหลายแบบ เนื่องจาก เป็นการสอนที่มุ่งจัดกิจกรรมที่สอดคล้องกับการดำรงชีวิต เหมาะสมกับความสามารถและความสนใจของผู้เรียน โดยให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมและลงมือปฏิบัติจริงทุกขั้นตอนจนเกิดการเรียนรู้อย่างด้วยตนเอง ซึ่งมีหลักในการจัดการเรียนการสอนแบบเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง คือ ให้ผู้เรียนเป็นผู้สร้างความรู้ด้วยตนเอง มีบทบาทและมีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้ให้มากที่สุด ให้ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์ต่อกัน ซึ่งการ

³² วิจารณ์ พานิช การจัดการความรู้ฉบับนักปฏิบัติ กรุงเทพฯ : บริษัท ตลาดา พับลิเคชั่น 2548 หน้า 104 - 126

³³ สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา รายงานการวิจัย การสังเคราะห์องค์ความรู้เกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ที่เน้นตัวผู้เรียนเป็นสำคัญ ตั้งแต่ พ.ศ. 2542 – 2547 (ฉบับย่อ) กรุงเทพฯ : สำนักมาตรฐานการศึกษาและพัฒนารการเรียนรู้ 2548 หน้า 10 – 66

เรียนรู้กระบวนการจะต้องควบคู่ไปกับผลงานหรือข้อความรู้ที่สรุปได้ โดยนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวันได้³⁴

ในการอบรมเชิงปฏิบัติการเพื่อให้ผู้เข้าอบรมร่วมวิจัยปฏิบัติการสนับสนุนการสอนแบบนักเรียนเป็นศูนย์กลาง ได้สรุปข้อดีของแผนการสอนตามหลักสูตรนี้ไว้ว่า มีการระบอบองค์ความรู้ และทักษะที่ผู้เรียนจะได้เรียนรู้ รวมทั้งใบงานที่ให้คำอธิบายแก่ผู้เรียนชัดเจน ผู้เรียนจะเข้าใจหัวข้อเรื่อง และวัตถุประสงค์การเรียนรู้ได้ชัดเจน ระบุขั้นตอนกิจกรรมและเตรียมสื่อที่จะนำไปสู่การเรียนรู้นั้น ระบุเทคนิคในการวัดผลโดยใช้เกณฑ์การประเมินกิจกรรมต่างๆ³⁵ ซึ่งการจัดการเรียนรู้ที่เน้นตัวผู้เรียนเป็นสิ่งสำคัญ หรือการเรียนการสอนแบบนักเรียนเป็นศูนย์กลาง หรือการจัดการเรียนรู้ตามสภาพจริง แม้จะมีชื่อเรียกต่างกัน แต่สาระสำคัญสรุปได้เช่นเดียวกัน คือ เป็นแนวคิดในการเรียนการสอนที่เชื่อมโยงประสบการณ์หรือโลกแห่งความเป็นจริงกับเนื้อหาที่เรียนไว้ด้วยกัน เพื่อมุ่งเน้นให้ผู้เรียนเป็นผู้สร้างความรู้ที่มีความหมาย ใช้วิธีการสืบค้น สอบถาม คิด วิเคราะห์ ประเมิน ตัดสินใจด้วยตนเอง ใช้วิธีคิดอย่างเป็นระบบ และมีเป้าหมายที่แสดงความสำเร็จของการทำงาน และผู้เรียนสามารถนำความรู้ที่ได้รับไปใช้ปฏิบัติในชีวิตจริงได้³⁶

2) ทฤษฎีการเรียนรู้เพื่อสร้างสรรค์ด้วยปัญญา (Constructivism)

นักการศึกษา เช่น ดิวอี้ ปีเกย์กลาสเฟลด์ เชื่อคล้ายกันว่า การผลิตความรู้ขึ้น ตัวผู้เรียนต้องใช้ปฏิสัมพันธ์ระหว่างกระบวนการทางความคิดกับประสบการณ์ส่วนตัวร่วมกัน การเรียนรู้เป็นกระบวนการเชิงเคลื่อนไหวของการสร้าง การจัดระบบ และความประณีตบรรจงในการสร้างความรู้ การเรียนรู้เป็นกระบวนการที่ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการสร้างความหมายของความรู้ นั้น ไม่ว่าความรู้นั้นจะได้มาจากหนังสือเรียน จากการพูดคุย หรือจากประสบการณ์รอบตัว³⁷

ศุลาวัลย์ รัตนทิพยาภรณ์ และชลภัทร ยมจินดา ได้นำแนวคิดทฤษฎีการสร้างสรรค์องค์ความรู้ด้วยปัญญามาพัฒนา รูปแบบการเรียนการสอนกระบวนการวิชาภาษาอังกฤษ 3 อธิบายถึงแนวคิด ความหมาย และประโยชน์ของทฤษฎีนี้ จากการศึกษาแนวคิดของนักการศึกษาหลายท่าน

³⁴ กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ คู่มือการพัฒนาโรงเรียนเข้าสู่มาตรฐานการศึกษา “การสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง” พิมพ์ครั้งที่ 2 กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์การศาสนา 2543 หน้า 1

³⁵ สำนักงานประสานงาน โครงการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ กระทรวงศึกษาธิการ คู่มืออบรมปฏิบัติการ “กระบวนการเรียนการสอนแบบนักเรียนเป็นศูนย์กลาง” กรุงเทพฯ : เนติกุลการพิมพ์ 2540 หน้า 45

³⁶ ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์ การจัดการเรียนรู้ตามสภาพจริง นนทบุรี : บริษัท สหมิตรพรินต์ติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด 2554 หน้า 9

³⁷ สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา “ร่วมปฏิรูปการเรียนรู้กับครูต้นแบบ” การปฏิรูปการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสิ่งสำคัญ การสอนแบบ “การเรียบแบบร่วมมือ ตามแนวคิดทฤษฎีการสร้างความรู้” โดย ครูสมพิศ แสงศิริรักษ์ กรุงเทพฯ: บริษัท แคนคิดมีเดีย จำกัด 2545 หน้า 13

เช่น Dewey, Piaget, Vygotsky ว่า เป็นกระบวนการเรียนรู้ด้วยตนเอง และการเรียนรู้โดยอาศัยกิจกรรมทางสังคม เป็นการเรียนรู้แบบที่มีผู้เรียนเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ผ่านการปฏิบัติจริง เพื่อให้ผู้เรียนสามารถสร้างองค์ความรู้และเข้าใจในสิ่งต่างๆ ได้ด้วยตนเองอย่างลึกซึ้ง อาจเกิดจากการศึกษาหาความรู้จากแหล่งเรียนรู้ต่างๆ จากกิจกรรมหรืองานที่ได้ปฏิบัติ หรือเรียนรู้จากบุคคล และสังคม ที่มีการเสวนาด้วย จนเกิดการปรับสมดุลทางความคิด เชื่อมโยงความรู้เก่าที่มีอยู่เดิมกับความรู้ใหม่ที่ได้รับ ส่งเสริมการสร้างความรู้ของผู้เรียน ซึ่งสามารถแบ่งได้เป็น 2 ทฤษฎี คือ

2.1) ทฤษฎีการเรียนรู้พุทธิปัญญานิยม (Cognitive Constructivism) คือ ผู้เรียนเป็นผู้กระทำและเป็นผู้สร้างความรู้ขึ้นในใจเอง โดยผู้เรียนจะปรับความเข้าใจเดิมที่มีอยู่ให้เข้ากับข้อมูลข่าวสารใหม่ จนเกิดเป็นความสมดุลทางพุทธิปัญญา หรือความรู้ใหม่

2.2) ทฤษฎีพัฒนาการของ Vygotsky (Social Constructivism) คือ ผู้เรียนได้สร้างความรู้ด้วยการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น ในขณะที่มีส่วนร่วมในกิจกรรมหรืองาน ผู้เรียนจะสร้างความรู้ด้วยการเปลี่ยนแปลงความเข้าใจเดิมให้ถูกต้อง หรือซับซ้อนกว้างขวางขึ้น

หลักการของทฤษฎีนี้จะเน้นให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมหรืองาน ผ่านการลงมือปฏิบัติ ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อผู้เรียน เพราะเป็นกระบวนการสร้างความรู้มากกว่าการรับความรู้ เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้สร้างความรู้ในสิ่งที่กำลังได้้อย่างลึกซึ้ง เกิดความมุ่งมั่นที่จะทำงานให้บรรลุผล มีความเพียรพยายามที่จะหาความรู้เพิ่มขึ้นตลอดเวลา³⁸

สมพิศ แสงศิริรักษ์ ครูต้นแบบ ปี 2542 ได้นำทฤษฎีการสร้างความรู้ (Constructivism) ไปจัดกระบวนการเรียนการสอนภาษาอังกฤษกล่าวถึงบทบาทของครูตามแนว Constructivism ว่า ต้องเป็นผู้ฟังที่ดีของนักเรียนในฐานะผู้ชี้แนะทาง ต้องช่วยให้นักเรียนสร้างความหมาย และคำอธิบายด้วยตนเอง ทำทนายให้นักเรียนให้พิจารณาถึงความเป็นไปได้ทั้งหมด ช่วยเชื่อมโยงความคิดเดิมกับความคิดใหม่เพื่อสร้างความหมายและความเข้าใจใหม่ ครูต้องเป็นผู้ที่ชอบเปลี่ยนแปลง จัดหาทรัพยากร และกิจกรรมการเรียนรู้ใหม่ๆ โดยประเมินนักเรียนอย่างเป็นระบบ³⁹

³⁸ สุลาวัลย์ รัตนทิพยากรณ์ และชลภัสร ชมจินดา รายงานการวิจัยเรื่อง “การพัฒนาแบบการเรียนการสอนกระบวนการวิชาภาษาอังกฤษ 3 (GE208) ตามแนวคิดทฤษฎีการสร้างสรคองค์ความรู้ด้วยปัญญา” รายงานวิจัย ฉบับที่ 274 มหาวิทยาลัยพายัพ 2553 หน้า 15 – 18

³⁹ สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา “ร่วมปฏิรูปการเรียนรู้กับครูต้นแบบ” การปฏิรูปการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ การสอนแบบ “การเรียบแบบร่วมมือ ตามแนวคิดทฤษฎีการสร้างความรู้” โดย ครูสมพิศ แสงศิริรักษ์ กรุงเทพฯ: บริษัท แคนคิด มีเดีย จำกัด 2545 หน้า 14 – 15

2.3 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.3.1 เอกสารและหนังสือ

1) จิรา จงกล หนังสือเรื่อง “พิพิธภัณฑ์สถานวิทยา” กล่าวถึงพิพิธภัณฑ์สถานว่ามีหน้าที่ในการรวบรวมวัตถุ หน้าที่ทางวิชาการ คือ ตรวจสอบ จำแนกแยกประเภท และศึกษาวิจัย การทำบันทึกหลักฐาน ซ่อมสงวนรักษาวัตถุ รักษาความปลอดภัย การจัดแสดง (Exhibition) ให้การศึกษา และหน้าที่ทางสังคม คือ บริการความสะดวกสบายแก่ผู้ใช้บริการ ให้เกิดความเพลิดเพลิน สบายใจ และจัดกิจกรรมต่างๆ ที่ให้ความรู้ ความเพลิดเพลิน สร้างความรู้สึกใกล้ชิดเป็นกันเอง เกิดความรู้สึกว่าเป็นของประชาชน ดำเนินงานโดยมุ่งหวังให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่สังคม

การบริหารงานพิพิธภัณฑ์สถาน ต้องจัดระบบการควบคุม วางแผนเพื่อกำหนดเป้าหมายให้ชัดเจน ระบบงานในพิพิธภัณฑ์สถานแต่ละแห่งจะแตกต่างกันไป ขึ้นอยู่กับจุดมุ่งหมาย การแบ่งส่วนงานภายในเป็นการจัดระบบงานให้พิพิธภัณฑ์สถานสามารถปฏิบัติงานที่รับผิดชอบได้คล่องตัวและมีประสิทธิภาพ

หลักสถาปัตยกรรมพิพิธภัณฑ์สถาน ต้องเลือกสถานที่ตั้งให้เหมาะสม อาคารจัดแสดงต้องมีส่วนประกอบให้ได้ประโยชน์ใช้สอยถูกต้องครบถ้วน โดยการแบ่งส่วนพื้นที่ของอาคารประกอบด้วย ส่วนบริการสาธารณะ ส่วนงานบริการด้านการศึกษา ส่วนงานฝ่ายบริหาร ส่วนงานฝ่ายภัณฑารักษ์ และหน่วยปฏิบัติอื่นๆ ส่วนงานรักษาความปลอดภัย ส่วนงานการจัดแสดง ทั้งนี้ควรคำนึงถึงส่วนประกอบอื่นๆ ด้วย เช่น ห้องพักผ่อน คนสวน ป้อมยาม หรือโรงรถ เป็นต้น

การจัดแสดงในพิพิธภัณฑ์สถานให้บรรลุวัตถุประสงค์ เป็นไปตามหลักการต้องพิจารณาส่วนต่างๆ คือ การให้แสงสว่างในอาคาร การรักษาความปลอดภัย การจัดแสดงมีวัตถุประสงค์สำคัญคือ ให้ความรู้และความเพลิดเพลิน ซึ่งหลักการในการจัดแสดงนั้น มีพื้นฐานอย่างเดียวกัน คือ ให้ความสำคัญของการจัดแสดงอยู่ที่วัตถุ การให้เรื่องราวความรู้เกี่ยวกับวัตถุที่จัดแสดง และต้องมีความสัมพันธ์ต่อเนื่องกัน โดยถือหลักจัดอย่างง่ายๆ ให้ผู้ชมเกิดความประทับใจ เพลิดเพลินเห็นความสำคัญและคุณค่า ทั้งนี้ ต้องให้เกิดความปลอดภัยต่อวัตถุจัดแสดงด้วย ส่วนการออกแบบจัดแสดงนิทรรศการแต่ละเรื่อง ต้องพิจารณาถึง ผู้เข้าชมว่าเป็นกลุ่มใด นิทรรศการเป็นประเภทใด จัดถาวรหรือชั่วคราว เตรียมการออกแบบโดยกำหนดเนื้อเรื่อง วัตถุจัดแสดง และองค์ประกอบเพื่อให้ความรู้แก่ผู้เข้าชม และสามารถทำให้เกิดปฏิกิริยาโต้ตอบจากผู้ชมได้

การจัดระบบทะเบียนวัตถุในพิพิธภัณฑ์สถาน เป็นงานสำคัญในการดำเนินงานพิพิธภัณฑ์ เป็นการจัดทำเอกสารสำคัญ ประวัติเรื่องราวหลักฐานของวัตถุ และเป็นการป้องกันรักษา

วัตถุไว้ไม่ให้วัตถุสูญหาย ซึ่งมีการกำหนดรายละเอียด เอกสารในการจัดทำทะเบียน วิธีการ รวมถึงขั้นตอนในการจัดทำทะเบียนไว้โดยละเอียด

ส่วนงานสำคัญอีกงานหนึ่งที่ได้กล่าวไว้ คือ งานบริการการศึกษา ซึ่งเป็นเรื่องใหม่สำหรับพิพิธภัณฑ์ เป็นงานที่ในปัจจุบันมีการส่งเสริมให้พิพิธภัณฑ์เป็นสถานศึกษานอกระบบ เป็นแหล่งเรียนรู้ตลอดชีวิต และเสนอรูปแบบการจัดกิจกรรมต่างๆ เพื่อเป็นการประชาสัมพันธ์ พิพิธภัณฑ์สถานตามหลักการสำคัญด้านการประชาสัมพันธ์ เช่น การสร้างความสัมพันธ์กับสถาบันต่างๆ เป็นต้น⁴⁰

2) **นิคม มุสิกคามะ และคณะ** หนังสือเรื่อง “วิชาการพิพิธภัณฑ์” กล่าวถึง ประวัติความเป็นมา ประเภท และบทบาทหน้าที่ของพิพิธภัณฑ์ไว้คล้ายกับ หนังสือพิพิธภัณฑ์สถานวิทยา คือ พิพิธภัณฑ์มีหลายประเภท มีหน้าที่รวบรวม และจำแนกประเภทวัตถุ ทำบันทึกหลักฐาน ทำการสงวนรักษา การจัดแสดง และบริการการศึกษา รวมถึง ด้านความมั่นคงปลอดภัยของพิพิธภัณฑ์ ในการจัดทำทะเบียนบัญชีเพื่อควบคุมความปลอดภัยของวัตถุ การสงวนรักษาศิลปะ โบราณวัตถุ การรักษาความปลอดภัยของพิพิธภัณฑ์สถาน และด้านการศึกษาในพิพิธภัณฑ์สถาน งานสำคัญที่เพิ่มเติมขึ้นมาในปัจจุบัน เนื่องจาก พิพิธภัณฑ์สถานไม่ได้เป็นเพียงแค่สถานที่เก็บรวบรวม สงวนรักษาวัตถุ และการจัดแสดง เท่านั้น

เทคนิคการพิพิธภัณฑ์ เป็นการดำเนินงานเกี่ยวกับการจัดวัตถุในห้องแสดง การออกแบบอาคาร การออกแบบห้องแสดง การออกแบบครุภัณฑ์ การก่อสร้างและติดตั้งวัตถุกับอุปกรณ์การจัดแสดงประเภทต่างๆ ดังนี้ อาคารพิพิธภัณฑ์สถานและองค์ประกอบ หากเป็นใช้อาคารทางประวัติศาสตร์มาปรับปรุงเป็นพิพิธภัณฑ์ จะประหยัดงบประมาณในการก่อสร้าง และได้อนุรักษ์อาคารที่มีคุณค่าสำคัญไว้ แต่ต้องดัดแปลงอาคารนั้นตามสมควร เช่น การปรับพื้น เพดาน ผนัง และการตกแต่งอื่นๆ เพื่อให้สอดคล้องกับสัมพันธ์กับการจัดแสดงของพิพิธภัณฑ์ในปัจจุบัน ซึ่งจะทำให้บรรยากาศเปลี่ยนแปลงไปบ้าง แต่ยังคงสภาพทั่วไปอยู่

ส่วนการออกแบบอาคารก่อสร้างใหม่ สิ่งที่ต้องคำนึงถึงเพื่อให้การแบ่งพื้นที่ใช้สอยได้ประโยชน์ ถูกต้องตามวัตถุประสงค์ของการจัดตั้งพิพิธภัณฑ์ คือ การรวบรวมวัตถุเพื่อเตรียมการ และการจัดแสดง แล้วทำตามหลักการพิจารณาออกแบบอาคาร โดยทั่วไป เช่น อุณหภูมิ แสงสว่าง หน้าต่าง ระบายอากาศ ระบบไฟฟ้า เป็นต้น พิจารณาถึงส่วนประกอบของอาคารและการเก็บเอกสาร การเลือกสถานที่ก่อสร้าง การวางแผนจัดตั้งพิพิธภัณฑ์ จัดแบบแปลนสถานที่และภายในอาคาร การรักษาความปลอดภัยและการป้องกัน รวมทั้ง การเตรียมงานสำหรับบุคคลทุพพลภาพจากหลักการออกแบบ

⁴⁰ จิรา จงกล พิพิธภัณฑ์สถานวิทยา ไม่ปรากฏสถานที่พิมพ์ ไม่ปรากฏปีที่พิมพ์ หน้า 32 – 234

ดังกล่าวแล้ว ยังคงต้องพิจารณาหลักสำคัญเพิ่มเติม คือ การจัดระบบสายงาน ความมีประสิทธิภาพ การจำแนกหน้าที่ การขยายเพิ่มเติมในอนาคต ความต้องการทางโครงสร้างอาคารและกลไก ความสำคัญของการจัดแสดง งบประมาณ และการให้บริการบุคคลทุกพลภาพด้วย

การจัดนิทรรศการในพิพิธภัณฑ์สถาน เป็นหน้าที่สำคัญที่สุดของพิพิธภัณฑ์สถาน ในด้านการให้ความรู้ การออกแบบจัดแสดงโดยใช้ทฤษฎีการสื่อสารทั่วไปเพื่อให้การสื่อสารได้ผลสำเร็จ ต้องมีความชัดเจน ทศนคติที่ดี ปรับระดับความรู้ให้เท่าเทียมกัน พร้อมทั้งศึกษาให้ทราบถึงระบบสังคมวัฒนธรรมของผู้รับ พิจารณาจากระดับความรู้กลุ่มผู้เข้าชม และบรรยากาศห้องจัดแสดง มีความงดงาม ความเพลิดเพลิน และเร้าความสนใจให้เกิดความอยากรู้อยากเห็นอยากค้นคว้า สิ่งสำคัญในการจัดนิทรรศการ คือ ต้องคำนึงถึงวัตถุประสงค์และขอบเขตของนิทรรศการ เพื่อให้ ความชัดเจนในการออกแบบสิ่งต่างๆ ในขั้นตอนต่อไป เช่น ห้องจัดแสดง ผังทางเดิน ผู้จัดแสดง เป็นต้น

ส่วนสุดท้าย ได้กล่าวถึง การจัดองค์การพิพิธภัณฑ์สถาน เพื่อให้เป็นระเบียบเรียบร้อย ไม่ปฏิบัติงานซ้ำซ้อนกัน และงานทุกด้านดำเนินไปด้วยดี การบริหารพิพิธภัณฑ์สถานมีความก้าวหน้า และเป็นประโยชน์ต่อชุมชน โดยเสนอโครงสร้างองค์กรไว้ 3 แบบ คือ โครงสร้างแบบจัดตามหน้าที่ ตามสายงานหลัก และตามสายงานหลักและสายงานรอง รูปแบบการจัดโครงสร้างองค์กรแต่ละแห่ง แตกต่างกันไปตามสภาพการณ์⁴¹

3) **อภิญญา บัชรวง** เอกสารประกอบคำบรรยาย “บทบาทหน้าที่ของพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น” แบ่งเนื้อหาออกเป็น 3 ส่วน คือ บทบาทของพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นในอดีต บทบาทหน้าที่ของ พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น และกรณีศึกษาเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ของพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น ในประเทศและ ต่างประเทศ

3.1) บทบาทของพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นในอดีตกล่าวถึง ความนิยมในการจัดตั้ง พิพิธภัณฑ์ในต่างประเทศว่าตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ประเทศต่างๆ ทั่วโลก ให้ความสนใจในการ จัดตั้งพิพิธภัณฑ์เพิ่มขึ้นมาก ส่วนหนึ่งเกิดขึ้นจากการให้ความสนับสนุนของภาครัฐ และอีกส่วนหนึ่ง เกิดจากความร่วมแรงร่วมใจของคนในชุมชน หรือภาคเอกชน ซึ่งเห็นคุณค่าของการอนุรักษ์และการ ให้ความรู้แก่ประชาชน สถานที่ตั้งพิพิธภัณฑ์จึงมีทั้งใจกลางเมือง และทั่วไปตามหัวเมืองต่างๆ มีการ ลักษณะจากสมัยก่อน ปรับบทบาทจากที่จัดเก็บและจัดแสดงแต่เก่าโบราณหลายแห่งกลายเป็นสถานที่ จัดนิทรรศการ อนุรักษ์และสงวนรักษาวัตถุ สถานที่สร้างความเพลิดเพลิน เป็นที่รับประทานอาหาร ฟังเพลง ชมภาพยนตร์ ฟังปาฐกถาและอภิปราย กระทั่งเป็นจุดนัดพบของคนในท้องถิ่น หรือสถานที่ ด้อนรับนักท่องเที่ยวต่างแดน สามารถใช้พิพิธภัณฑ์เป็นตัวชี้วัดความเจริญทางสังคม และพัฒนาการ

⁴¹ นิคม มูลิกะคามะ และคณะ *วิชาการพิพิธภัณฑ์ พิมพ์ครั้งที่ 2* กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช 2521 หน้า 1 – 212

ของท้องถิ่นในประเทศต่างๆ ได้ เมื่อพิพิธภัณฑ์กลายเป็นสถาบันที่มีคุณค่ายิ่งของสังคม ต้องมีบทบาทในการนำประชาชนในสังคมปัจจุบันและอนาคต ให้เข้าใจถึงประวัติศาสตร์ ศิลปะ วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี วิถีชีวิต ฯลฯ รวมถึงความรู้เรื่องการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในท้องถิ่นของตน พร้อมทั้งเปิดโอกาสให้บุคคลภายนอกท้องถิ่นได้รับรู้ถึงคุณค่าทางสังคมของท้องถิ่น ก่อให้เกิดความเข้าใจอันดีระหว่างกันต่อไป

3.2) บทบาทหน้าที่ของพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น การเก็บสะสมของแปลก ของมีค่า มีมานานก่อนจะมีพิพิธภัณฑ์ หลายแห่งเก็บรักษาไว้ในศาสนสถาน กระทั่ง เกิดพิพิธภัณฑ์ขึ้นในระยะแรกๆ จึงทำหน้าที่เก็บของดังกล่าวแทนศาสนสถาน เรื่อยมาจนปัจจุบัน พิพิธภัณฑ์หลายแห่งในโลกมีการเปลี่ยนแปลงวัตถุประสงค์ไปต่างๆ กัน บางแห่งเพื่อความบันเทิง บ้างเป็นสถานที่เก็บข้อมูลไว้เพื่อให้บริการศึกษาค้นคว้า แม้ว่า วัตถุประสงค์ กลุ่มเป้าหมายผู้เข้าชม วัตถุประสงค์จัดแสดง ฯลฯ จะแตกต่างกัน แต่สิ่งที่พิพิธภัณฑ์ทุกแห่งเหมือนกัน คือ บทบาทหน้าที่ในการจัดเก็บ สงวนรักษา จัดแสดง และให้บริการด้านต่างๆ แก่สังคม ซึ่งสิ่งสำคัญที่พิพิธภัณฑ์ต้องพัฒนาบทบาทหน้าที่ คือ เพื่อให้พิพิธภัณฑ์เป็นสถาบันที่มีคุณค่าต่อสังคม คำนี้ถึงผลประโยชน์ของคนในท้องถิ่น สังคม และประเทศชาติ เป็นหลัก โดยแบ่งบทบาทที่พิพิธภัณฑ์ควรปรับให้เกิดต่อสังคมไว้เป็น 3 บทบาท คือ

บทบาททางสังคมและวัฒนธรรม คือ เป็นองค์กรที่สงวนรักษา อนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมของท้องถิ่น โดยการเป็นศูนย์รวมทางวัฒนธรรมของท้องถิ่น และให้บริการการศึกษา แก่คนในท้องถิ่นและต่างถิ่น เพื่อสร้างจิตสำนึกและความภาคภูมิใจในการรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของคนในท้องถิ่น อีกทั้ง ต้องมีบทบาทในการเสริมคุณภาพชีวิตให้แก่คนในท้องถิ่นด้วย

บทบาททางเศรษฐกิจ แม้ว่าไม่เด่นชัดเหมือนบทบาทแรก แต่พิพิธภัณฑ์ยังสามารถพัฒนาบทบาททางเศรษฐกิจได้หลายอย่าง เช่น สร้างกิจกรรมเสริมภารกิจหลัก โดยขอการสนับสนุนจากองค์กรรัฐหรือเอกชน สร้างห้องสมุด โรงละคร และเวทีการแสดงต่างๆ หรือการพัฒนาเศรษฐกิจของท้องถิ่นด้วยการส่งเสริมการลงทุนในธุรกิจประเภทต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการกิจของพิพิธภัณฑ์ สร้างงานที่เกี่ยวกับพิพิธภัณฑ์ให้เยาวชนและคนในท้องถิ่น การขยายอาชีพใหม่ในท้องถิ่น เช่น ทำของที่ระลึก หรือการแสดง ที่สำคัญต้องพัฒนาบทบาทในการส่งเสริมการท่องเที่ยว เป็นแหล่งดึงดูดนักท่องเที่ยวให้มาเยี่ยมชม เป็นการเพิ่มรายได้ให้กับพิพิธภัณฑ์และชุมชนด้วย

บทบาททางการเมือง เป็นบทบาทสำคัญที่พิพิธภัณฑ์ต้องให้โอกาสคนในท้องถิ่น ได้ศึกษา ปลูกฝังให้คนในท้องถิ่นเข้าใจ ประวัติความเป็นมา พัฒนาการทางสังคม กฎบัญญัติดั้งเดิมของท้องถิ่น สร้างความรู้สึกท้องถิ่นนิยม และเห็นคุณค่าของท้องถิ่นตน เพื่อจะให้เกิดความรู้สึกรัก

และอนุรักษ์วัฒนธรรมของท้องถิ่นให้คงอยู่ต่อไป นอกจาก สร้างสัมพันธ์อันดีให้กับคนในชุมชนแล้ว ยังเป็นสื่อกลางให้คนต่างถิ่นเข้าใจถึงวัฒนธรรมของท้องถิ่นด้วย

3.3) กรณีศึกษา: บทบาทหน้าที่ของพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นในประเทศไทยและต่างประเทศแสดงให้เห็นถึงบทบาทของพิพิธภัณฑ์ 3 แห่ง ดังนี้

พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น Brooklyn Children's Museum ก่อตั้งขึ้นเพื่อให้เยาวชนได้รับรู้เรื่องราวในท้องถิ่น เป็นสถานที่ที่โรงเรียนนำนักเรียนมาศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ภายหลังเกิดความเปลี่ยนแปลงทางสังคม เกิดปัญหาอาชญากรรมในย่านพิพิธภัณฑ์บ่อยครั้ง จนผู้ปกครองไม่กล้าให้ลูกมาเที่ยวตามลำพัง จากภาวะวิกฤตนานถึง 10 ปี พิพิธภัณฑ์ได้ฟื้นตัวขึ้นมาอีกครั้ง โดยกำหนดกรอบการดำเนินงานไว้ 3 เรื่อง คือ เน้นภูมิปัญญาของคนในท้องถิ่น เน้นที่ความเป็นครอบครัวและชุมชน และเน้นถึงแวดลอมทางธรรมชาติ โดยจัดกิจกรรมต่างๆ ตามกรอบที่กำหนดไว้ เช่น จัดโครงการอบรมผู้สูงอายุและเยาวชนในการดำเนินงานด้านต่างๆ ของพิพิธภัณฑ์ จัดฉายหนังกลางแปลง ใช้เป็นสถานที่จัดงานเทศกาลประจำปี จัดพิธีแต่งงาน จัดกิจกรรมพิเศษสำหรับชุมชน คนผิวดำ และกิจกรรมพิเศษต่างๆ เกี่ยวกับธรรมชาติ นิทรรศการทางศิลปะ ทั้งจัดในโรงเรียน และจัดในชุมชนด้วย รวมถึงการจัดชมรมเด็กเป็นกิจกรรมนอกเวลาเรียนสำหรับเด็ก ให้ได้ทำงานเลียนแบบผู้ใหญ่ในพิพิธภัณฑ์ ซึ่งปัจจุบัน เป็นพิพิธภัณฑ์ที่ตีมาก ผู้คนให้ความสนใจเข้าชมเป็นจำนวนมาก

พิพิธภัณฑ์เครื่องดนตรี The Merkneukirchen Musical Instrument Museum จุดเด่น คือ เป็นศูนย์รวมของช่างทำเครื่องดนตรีของท้องถิ่น เป็นผู้สร้าง และพัฒนาพิพิธภัณฑ์ให้เจริญมาถึงทุกวันนี้ การจัดตั้งเกิดขึ้นจากความร่วมมือของคนในท้องถิ่น โดยได้รับการสนับสนุนจากเทศบาลเมือง แรกเริ่ม จัดแสดงเครื่องดนตรีท้องถิ่น ที่ช่างเป็นผู้บริจาค ต่อมาได้ขยายการดำเนินงานจนกลายเป็นศูนย์ข้อมูลขนาดใหญ่เรื่อง เครื่องดนตรีของโลก

พิพิธภัณฑ์กลุ่มชาติพันธุ์ละว้า หมู่บ้านป่าแป๋ จังหวัดแม่ฮ่องสอน เกิดขึ้นจากกำนันตำบลป่าแป๋ ผู้มีความภาคภูมิใจและห่วงใยในวัฒนธรรมของตน จึงใช้พิพิธภัณฑ์เป็นสื่อในการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมของชาวละว้าไว้ โดยสร้างเป็นเรือนแบบชาวละว้า เก็บรักษาสมบัติที่ชาวบ้านอยากจะรักษาไว้ มีบทบาทหลายด้าน เช่น เป็นที่เก็บรักษามรดกทางวัฒนธรรมของชาวละว้า เป็นศูนย์การศึกษาภาษาและวัฒนธรรมของชาวละว้า เป็นหน่วยรักษาป่าและอนุรักษ์ต้นน้ำ ผลักดันให้เกิดการพัฒนาเรื่องการคมนาคม สาธารณสุขมูลฐาน การศึกษานอกโรงเรียน โครงการปลูกพืชของโครงการหลวง รวมทั้งเป็นแบบอย่างในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ด้วย

ทั้งนี้ การปรับบทบาทจะมีประสิทธิภาพได้ ยังต้องขึ้นอยู่กับนโยบาย การบริหารจัดการ ความร่วมมือจากคนในท้องถิ่น และความสนับสนุนจากองค์กร และส่วนกลางด้วย⁴²

2.3.2 งานวิจัย

1) วรวิทย์ องค์กรุทธรักษา วิทยานิพนธ์เรื่อง “พิพิธภัณฑ์ที่พึงประสงค์ของนักท่องเที่ยวชาวไทยในเขตอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่” เพื่อศึกษาความต้องการของนักท่องเที่ยวชาวไทยในอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ ต่อการจัดการพิพิธภัณฑ์ที่พึงประสงค์ใน 3 ด้าน คือ ด้านสิ่งดึงดูดใจ ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก และด้านความสะดวกในการเข้าถึง ใช้รูปแบบการวิจัยเชิงปริมาณ โดยกลุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญ โดยใช้เครื่องมือคือ แบบสอบถามเก็บข้อมูลจากนักท่องเที่ยวชาวไทยในเขตอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 200 คน โดยแสดงข้อมูลของกลุ่มตัวอย่างที่เป็นสถิติมากที่สุดคือ มีสัดส่วนของนักท่องเที่ยวชายใกล้เคียงกับหญิง โดยหญิงมากกว่าชายเล็กน้อย ช่วงอายุระหว่าง 21 – 30 ปี มากที่สุด ส่วนใหญ่มีสถานภาพโสด มีอาชีพเป็นพนักงานบริษัทเอกชน และนักเรียนนักศึกษา ซึ่งมีรายได้เฉลี่ยต่ำกว่าเดือนละ 5,000.- บาท และระดับการศึกษาส่วนใหญ่อยู่ในระดับมัธยมศึกษาหรือประกาศนียบัตรวิชาชีพ ประเภทของพิพิธภัณฑ์ที่เคยเข้าชมเป็นพิพิธภัณฑ์ทั่วไปคือ พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติที่มีเกือบทุกจังหวัดทั่วประเทศไทย และความเข้าใจส่วนใหญ่คิดว่าพิพิธภัณฑ์เป็นสถานที่เก็บรวบรวม จำแนกประเภท และจัดแสดง โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุอันมีค่าต่างๆ ซึ่งน่าจะเป็นความคิดที่ตีความจากภาพลักษณ์เดิมของพิพิธภัณฑ์

ผลจากการศึกษาพบว่า ความต้องการด้านสิ่งดึงดูดใจ นักท่องเที่ยวต้องการพิพิธภัณฑ์ที่มีรูปแบบผสมผสานระหว่างศิลปกรรมท้องถิ่นและสถาปัตยกรรมสมัยใหม่ที่มีความทันสมัย ต้องการให้มีเนื้อหาในการจัดแสดงที่หลากหลายมากกว่าเรื่องเฉพาะ วัตถุจัดแสดงแบบวัตถุที่จำลองมา สามารถจับต้องหรือทดลองได้ ประเภทพิพิธภัณฑ์ที่ต้องการเข้าชมมากที่สุด 3 อันดับแรกคือ พิพิธภัณฑ์ประวัติศาสตร์ พิพิธภัณฑ์วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี และพิพิธภัณฑ์ชาติพันธุ์วิทยาและประเพณีพื้นเมือง ต้องการให้มีเจ้าหน้าที่นำชมบรรยายให้ข้อมูลความรู้ สาริต ส่วนความต้องการการนำเสนอข้อมูลในพิพิธภัณฑ์ส่วนมากต้องการให้เนื้อหานำเสนอแบบกว้างๆ ไม่ซับซ้อน เข้าใจง่าย เป็นการชมพิพิธภัณฑ์แบบพักผ่อน สร้างความเพลิดเพลิน และได้ความรู้จากเนื้อหาสาระที่นำเสนอบ้าง ด้านความต้องการสิ่งอำนวยความสะดวก 5 อันดับแรกคือ ต้องการให้มีห้องน้ำสะอาด มีสถานที่จอดรถเพียงพอ ร้านอาหารหรือเครื่องดื่มและของว่าง มีสถานที่ สวน หรือบริเวณพักผ่อนรื่นรมย์ สวยงาม และความต้องการให้มีเก้าอี้ จุดพักผ่อน เพียงพอกับมีที่ทิ้งขยะตามจุดต่างๆ ส่วนสิ่งอำนวยความสะดวก

⁴² ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร “พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นในประเทศไทย” เอกสารการสัมมนาทางวิชาการ 23 – 24 พฤศจิกายน 2539 หน้า 113 – 120

ความสะดวกในด้านกิจกรรมที่นักท่องเที่ยวต้องการ 5 อันดับแรก คือ มีเจ้าหน้าที่บริการนำชม มีเอกสาร แผ่นพับหรือหนังสือที่เกี่ยวข้องจำหน่าย มีห้องฉายวิดีโอทัศน์มีคอมพิวเตอร์บริการข้อมูล สารสนเทศที่เชื่อมโยงกับพิพิธภัณฑ์อื่น และมีห้องสมุดรวบรวมความรู้ที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาจัดแสดง ส่วนกิจกรรมที่นักท่องเที่ยวต้องการ คือ การจัดนิทรรศการตามเทศกาลหรือช่วงเวลาสำคัญ กิจกรรมที่ชุมชนมีส่วนร่วม นิทรรศการหมุนเวียนจากพิพิธภัณฑ์อื่น และกิจกรรมการแสดงหรือการละเล่นให้ชม

ความต้องการด้านความสะดวกในการเข้าถึงของพิพิธภัณฑ์ คือ สถานที่ตั้งอยู่ในเขตชุมชนเมือง การเดินทางเข้าถึงง่ายและสะดวก เช่น มีป้ายบอกทางชัดเจนเป็นระยะ มีรถรับจ้างพาไปได้ และที่ตั้งเป็นถนนหลวงสายหลัก สื่อที่จะได้รับข่าวสารจากพิพิธภัณฑ์ที่ดีที่สุด 3 สื่อ คือ การประชาสัมพันธ์ผ่านป้ายโฆษณาระหว่างเส้นทางท่องเที่ยว วารสารนิตยสาร และศูนย์บริการข้อมูล นักท่องเที่ยว ส่วนช่วงเวลาที่นักท่องเที่ยวต้องการเข้าชมมากที่สุด คือ วันเสาร์ - อาทิตย์ ระหว่างเวลา 13.00 – 17.00 น.⁴³

3) รัชชฤดี สัตยาวิทย์ วิทยานิพนธ์เรื่อง “แนวทางการพัฒนาพิพิธภัณฑ์ในประเทศไทย” ได้ศึกษาความคิดเห็นของประชาชนต่อแนวทางการพัฒนาพิพิธภัณฑ์ในประเทศไทยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา คือ ประชาชนในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ จำนวน 400 คน ข้อมูลจากผู้ตอบแบบสอบถามเป็นหญิงจำนวนมากกว่าชายเล็กน้อย อายุ 21 – 30 ปี จบการศึกษาระดับมัธยม เป็นนักเรียนนักศึกษา รายได้เฉลี่ยต่ำกว่า 10,000.- บาท และสถานภาพโสด ผลการศึกษาพบว่า ประชาชนส่วนใหญ่ เห็นด้วยกับแนวทางการพัฒนาพิพิธภัณฑ์ในประเทศไทย อันดับแรก ด้านการโฆษณาประชาสัมพันธ์ คือ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ควรประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับพิพิธภัณฑ์ พิพิธภัณฑ์ควรจัดกิจกรรมส่งเสริมให้ประชาชนเห็นคุณค่า แสดงข้อมูลพิพิธภัณฑ์ทั้งหมดของประเทศในพิพิธภัณฑ์ต่างๆ ประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อโทรทัศน์ และจำลองพิพิธภัณฑ์ต่างๆ ของไทยไว้ต่างประเทศเพื่อประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยว

อันดับรองลงมาด้านสถานที่ และด้านบุคลากร คือ ควรมีบริเวณโดยรอบกว้างขวาง สะดวกสบาย มีลักษณะแบบสวนสาธารณะพักผ่อนหย่อนใจได้ จัดสร้างอาคารที่บังบดถึงเรื่องราวที่จัดแสดงภายใน ทุกจังหวัดในประเทศไทยควรมีพิพิธภัณฑ์และหอศิลป์ ควรรวบรวมพิพิธภัณฑ์ขนาดเล็กไว้ด้วยกันเพื่อให้สะดวกต่อการเข้าชม ภายในส่วนจัดแสดงควรมีมุมพักผ่อน เคาน์เตอร์เครื่องดื่ม และสถานที่ตั้งควรอยู่ใจกลางเมือง หรือง่ายต่อการเข้าถึง ส่วนด้านบุคลากรควรมีได้งบประมาณ

⁴³ วรวิทย์ อังค์กรุชกรยา “พิพิธภัณฑ์ที่พึงประสงค์ของนักท่องเที่ยวชาวไทยในเขตอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่” วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ 2544 หน้า 59 - 73

ในการฝึกอบรมทุกปี เครื่องแต่งกายสอดคล้องกับงานที่จัดแสดง ในประเทศไทยควรมีหลักสูตรการจัดการพิพิธภัณฑ์โดยตรง และควรให้บุคลากรไปศึกษาดูงานพิพิธภัณฑ์ในต่างประเทศ

อันดับสุดท้ายด้านการจัดแสดง คือ ควรติดตั้งเทคโนโลยีบรรยายข้อมูลอัตโนมัติ เพื่อบริการผู้เข้าชม เรียงลำดับความสำคัญประเภทสิ่งของที่จัดแสดง มีการแลกเปลี่ยนวัตถุจัดแสดงกับต่างประเทศ ควรเน้นเนื้อหาสาระของงานที่จัดแสดงมากกว่าองค์ประกอบอื่น และมีการจัดแสดงศิลปะสาขาต่างๆ หมุนเวียนกันไป เพื่อดึงดูดความสนใจประชาชนสู่การเที่ยวชมพิพิธภัณฑ์

ข้อเสนอแนะจากผลการศึกษาในด้านสถานที่ควรมีการจัดสร้างสภาพแวดล้อมของพิพิธภัณฑ์ให้ดูเป็นธรรมชาติ บรรยากาศสดชื่น และมีที่จอดรถสะดวกสบาย และเดินทางมาได้สะดวก ด้านการจัดแสดง ควรจัดหางานศิลปะต่างๆ ในแต่ละจังหวัดมาจัดแสดง โดยแบ่งการแสดงผลเป็น 2 ประเภท คือ การจัดแสดงศิลปวัตถุและศิลปะการแสดงการเล่นพื้นบ้านผสมผสานกัน เพื่อเพิ่มความน่าสนใจ ด้านบุคลากร ควรจะมีการเตรียมความพร้อม โดยการศึกษาเกี่ยวกับความเป็นมาของงานศิลปะที่จัดแสดงได้เป็นอย่างดี รวมทั้งเสริมความรู้ทางการจัดการทางธุรกิจ เพื่อเป็นการเสริมสร้างศักยภาพในการบริหารงานพิพิธภัณฑ์ สุดท้ายเป็นด้านการโฆษณาประชาสัมพันธ์ ควรมีการโฆษณาประชาสัมพันธ์ในสื่อต่างๆ ที่เกี่ยวกับพิพิธภัณฑ์ในแง่ของคุณค่างานศิลปะเพื่อชักชวนให้ประชาชนสนใจมากขึ้น⁴⁴

3) **ชวนพิศ ทองใบ** ภาคนิพนธ์เรื่อง “การบริหารจัดการพิพิธภัณฑ์ของสำนักทรัพย์สินมีค่าของแผ่นดิน” เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ ในลักษณะบรรยายวิเคราะห์ เพื่อศึกษาการบริหารจัดการและการให้บริการด้านการจัดแสดงทรัพย์สินมีค่าของแผ่นดิน กรมธนารักษ์ โดยศึกษาประวัติความเป็นมา พัฒนาการของการปรับปรุงการให้บริการด้านการจัดแสดง วัตถุจัดแสดง รูปแบบการจัดแสดง การให้บริการ และการบริหารจัดการถึงประสิทธิภาพ ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงาน เพื่อเสนอแนะวิธีแก้ปัญหา และปรับปรุงรูปแบบการจัดแสดงและการให้บริการ เพิ่มประสิทธิภาพ และตอบสนองความต้องการของประชาชน

ผลจากการศึกษาพบว่า การให้บริการด้านการจัดแสดงทรัพย์สินมีค่าของแผ่นดิน มีการพัฒนาการจัดแสดงตามหลักวิชาการ ในปัจจุบันมี 3 รูปแบบคือ นิทรรศการถาวร ชั่วคราว หรือ หมุนเวียน และเคลื่อนที่ มีการปรับปรุงรูปแบบการจัดแสดง หมุนเวียนทรัพย์สินจัดแสดง และเพิ่มช่องทางการให้บริการอย่างต่อเนื่อง รวมถึงการประชาสัมพันธ์ในรูปแบบต่างๆ เช่น จัดทำเอกสาร

---

⁴⁴ รุ่งสฤษฎี สัตยาวิฑู “แนวทางการพิพิธภัณฑ์ในประเทศไทย” วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต 2550 หน้า 59 - 73

แผ่นพับต่างๆ ประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อหลายช่องทาง ทั้งสื่อสิ่งพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ รวมทั้งเว็บไซต์ ส่วนด้านการบริหารของสำนักทรัพย์สินมีค่าของแผ่นดินใช้งบประมาณการบริหารงานจากเงินทุนหมุนเวียนการแสดงผลหรือยูทูปและเงินตราไทย ทำให้มีความคล่องตัวในการดำเนินงาน มีรูปแบบการจัดการตามหลักการบริหารภาครัฐแนวใหม่ เป็นแบบธุรกิจเอกชน ให้ความสำคัญกับผลผลิตและผลลัพธ์มากกว่ากระบวนการ มีมาตรฐาน ติดตาม ประเมินผลการดำเนินงาน ทำให้ปฏิบัติการกิจหลักได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ปัจจัยที่เป็นปัญหาทั้งภายในและภายนอกองค์กร ปัจจัยภายใน ได้แก่ ผู้บริหาร มีความเชี่ยวชาญไม่ตรงสายงานด้านการจัดการพิพิธภัณฑ์ ซึ่งมุ่งเน้นการหารายได้มากกว่าการเผยแพร่ความรู้ ปัญหาด้านนโยบายและการบริหาร เนื่องจากมีการกำหนดกรอบระยะเวลาในการดำเนินงาน เจ้าหน้าที่ต้องรับผิดชอบงานหลายด้าน จึงเร่งรีบทำงานในเวลาจำกัด ส่งผลให้ประสิทธิภาพงานลดลง ในส่วนปัญหาด้านกฎระเบียบของทางราชการมีความขัดแย้งกับการดำเนินงานตามหลักการจัดแสดง เช่น ความต้องการรูปแบบสวยงาม ทันสมัย วัสดุชนิดดี แต่ระเบียบพัสดุให้ความสำคัญกับราคาต่ำที่สุด รวมทั้งใช้เวลานาน มีการดำเนินการหลายขั้นตอน ส่งผลให้ไม่มีการสร้างสรรค์ผลงานที่ทันสมัย ปัญหาด้านบุคลากร จากมาตรการปรับลดอัตราค่าจ้าง ส่งผลให้ได้รับอัตราค่าจ้างไม่ตรงสายงาน เจ้าหน้าที่ไม่มีความรู้ความสามารถเฉพาะทาง ส่วนปัญหาการให้บริการด้านการจัดแสดง แม้ว่าทำเลที่ตั้งเหมาะสมเป็นข้อดี แต่ปัญหาเกิดจากการใช้อาคารสถานที่ภายในเขตพระบรมมหาราชวังทำให้มีข้อจำกัดหลายประการ เช่น ไม่สามารถขยายต่อเติมพื้นที่จัดแสดง จัดภูมิทัศน์อาณาบริเวณโดยรอบ และการกำหนดเวลาทำการ ส่วนปัญหาด้านการจัดแสดงไม่ทันสมัย เพราะ วัตถุจัดแสดงเป็นของมีค่า ต้องคำนึงถึงความปลอดภัยเป็นหลัก รวมทั้งการดำเนินการตามระเบียบทางราชการมีข้อจำกัดมาก

ปัจจัยภายนอกองค์กร ได้แก่ ผู้รับบริการไม่นิยมการเข้าพิพิธภัณฑ์ ไม่ทราบถึงการมีอยู่ การจัดแสดงของศาลาเครื่องราชฯ และความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีที่ทำให้ผู้สนใจสามารถค้นข้อมูลได้จากอินเทอร์เน็ต ไม่จำเป็นต้องเดินทางมาเข้าชม อีกทั้ง ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และปัจจัยอื่นๆ เช่น โรคระบาด ล้วนส่งผลกระทบต่อ การเข้าชมการจัดแสดงจึงได้มีการนำเสนอ การปรับปรุงเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพไว้หลายด้าน คือ ผู้บริหารและผู้ปฏิบัติ ควรเป็นผู้ที่มีความรู้ ความสามารถด้านการจัดการพิพิธภัณฑ์ ตั้งวิสัยทัศน์มุ่งไปสู่การเป็นพิพิธภัณฑ์แห่งการเรียนรู้ กำหนดนโยบายชัดเจน ไม่ปรับเปลี่ยนไปตามการเปลี่ยนตัวผู้บริหาร นโยบายและการบริหาร ควรชี้แจงให้ทุกคนในองค์กรทราบถึงนโยบายและมีเป้าหมายที่ตรงกัน เปิดโอกาสให้ผู้ปฏิบัติได้แสดงความคิดเห็น และให้การสนับสนุนการดำเนินงาน การจัดกิจกรรมเต็มที่ ด้านการใช้กฎระเบียบของทางราชการ จากการบริหารงานด้วยเงินนอกงบประมาณ คือ เงินทุนหมุนเวียนการแสดงผลหรือยูทูปและเงินตราไทย ควรให้ผู้บริหารกำหนดระเบียบวิธีให้เหมาะสมกับภารกิจได้ เพื่อให้มีความคล่องตัว

ในการดำเนินงาน ด้านบุคลากร ควรพัฒนาทักษะเฉพาะทาง เพิ่มความรู้ความสามารถตามสายงาน ให้มากขึ้นส่วนสุดท้าย คือ ข้อเสนอด้านการจัดแสดง ควรสำรวจพื้นที่ที่มีความเหมาะสมในการ จัดสร้างพิพิธภัณฑ์ใหม่ สามารถจัดบริเวณให้เหมาะสมกับการเป็นแหล่งเรียนรู้ได้ อย่าง มีประสิทธิภาพ การจัดแสดงควรดำเนินตามกรอบแนวคิดทฤษฎีการจัดแสดงในพิพิธภัณฑ์ ด้านผู้รับบริการ ควรสร้างเครือข่ายพิพิธภัณฑ์ด้วยกัน สร้างความสัมพันธ์ประสานความร่วมมือ กับหน่วยงานอื่น และสร้างกิจกรรมสัมพันธ์กับกลุ่มผู้เข้าชม เช่น การรับสมัครสมาชิก เป็นต้น⁴⁵

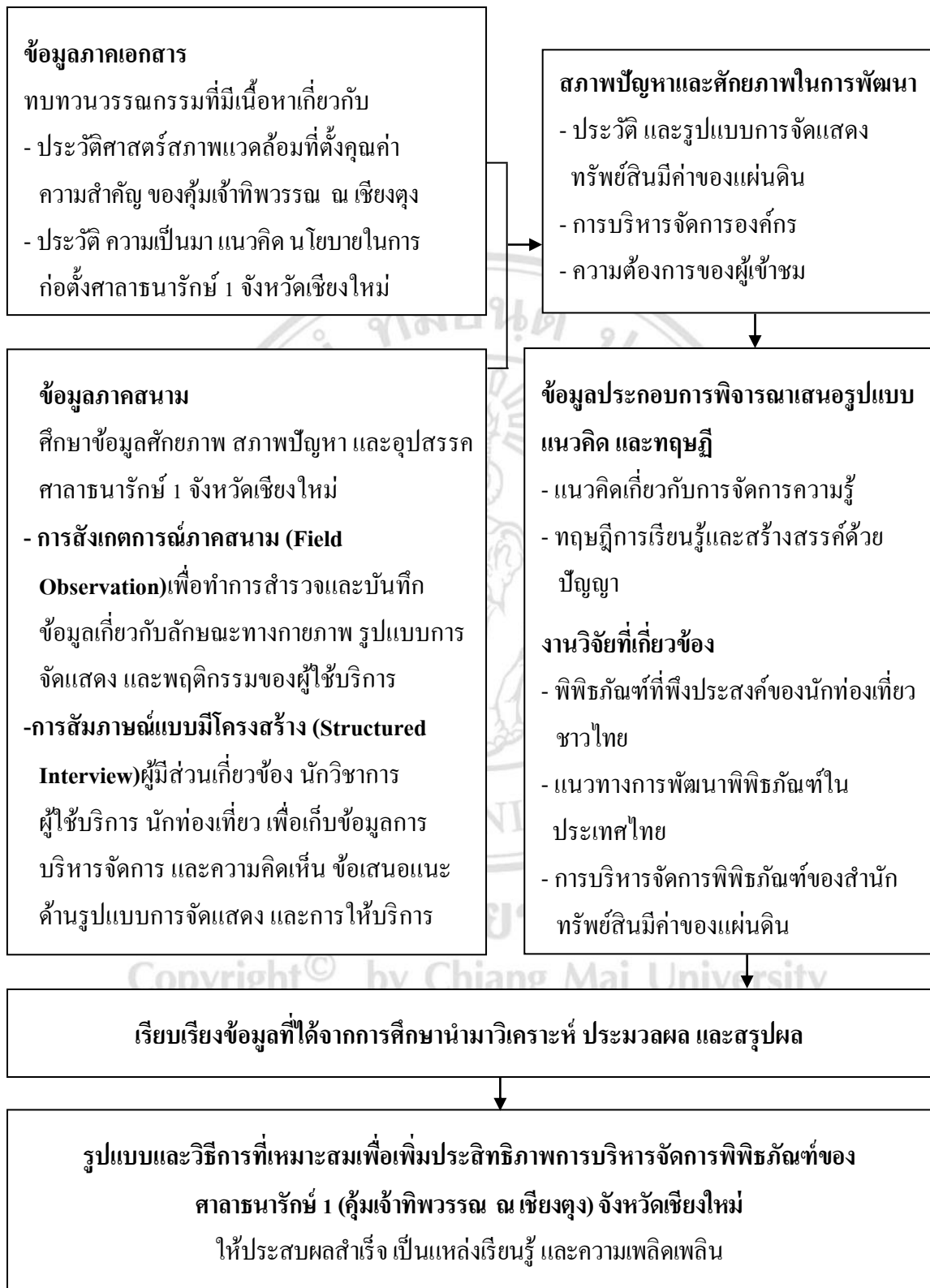

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

---

⁴⁵ ชวนพิศ ทองใบ “การบริหารจัดการพิพิธภัณฑ์ของสำนักทรัพย์สินมีค่าของแผ่นดิน กรมธนารักษ์” ภาคนิพนธ์ รัฐศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 2552 หน้า 1 – 169

2.4 กรอบแนวคิดการศึกษา

แผนภูมิที่ 2.1 แผนภูมิกอบแนวคิดการศึกษา